

SCHREINER-
BEZJAK

SLOVENSKA
JEZIKOVNA
VADNICA

III.

A.F.

joh

f

j

Slovenska
jezikovna vadnica

za tesno združeni pouk
v slovnici, pravopisju in spisju.

V petih zvezkih.

Spisala

H. Schreiner in Dr. J. Bezjak.

Tretji zvezek.

Za četrto šolsko leto.

Cena sešitku 70 h.

Na Dunaju.

Založil F. Temp sky.

1905.

44535 a.

030020520

Kazalo.

I. Glagol.	Str.
A. Ponavljalne vaje	5
B. Glagol „biti“	5
Spisje (povesti)	7
C. O načinu naše govorice	
1. Ponavljalne vaje	9
2. Določnik in pogojnik	9
3. Velelnik	10
4. Želelnik	11
5. Nakloni	12
Dvopičje in narekovaj	12
Spisje (povesti)	14
Č. Tvoritev besed iz glagolov	
1. Sestava	15
2. Izpeljavanje samostalnikov iz glagolov	16
Spisje (povesti)	17
II. Stavek.	
A. Najkrajši stavek	18
B. Daljši stavek	
a) Določevanje glagola	18
Vprašanje: kdo? ali kaj?	18
Vprašanje: koga? ali kaj?	19
Vprašanje: komu? ali čemu?	20
Vprašanje: koga? ali česa?	21
Spisje (opisi)	23
Vprašanje: kje? pri kom? ali pri čem?	24
Vprašanje: kako? zakaj? ali zaradi česa? zaradi koga?	
čemú? s kom? ali s čim?	25
Spisje (opisi)	26
Določevanje nedoločnika	27
Določevanje glagola „biti“	28
Spisje (opisi)	29
b) Določevanje samostalnika	30
c) Določevanje pridevnika	32
č) Razčlemba stavka	33
Spisje (opisi)	33

III. Sklanjatev.

Str.

A. Samostalniki

a) Ponavljalne vaje	34
b) Manjšalne besede druge vrste	35
c) Sklanjatev ženskih samostalnikov na „a“	35
Izpeljava ženskih samostalnikov	37
Spisje (opisi)	37
č) Sklanjatev moških samostalnikov	38
Izpeljava moških samostalnikov	40
Spisje (opisi)	40
d) Sklanjatev srednjih samostalnikov	41
e) Sklanjatev ženskih samostalnikov, ki imajo v roditelju ednine končnico i	42
Spisje (opisi)	43

B. Pridevniki

a) Ponavljalne vaje	44
b) Priponi „ji“ in „ski“	45
Spisje (opisi)	46
c) Sklanjatev pridevnikov	46
1. Moški spol	46
2. Ženski spol	48
Spisje (opisi)	49
3. Srednji spol	49
č) Pripone „ast“ in „at“	50
Spisje (opisi)	51
d) Stopnjevanje pridevnikov	51
Spisje (primerjatve)	52

C. Zaimki

a) Osebni zaimek	53
b) Svojilni zaimek	56
Spisje (listi)	57
c) Kazalni zaimek	57
Spisi (listi)	59

Č. Številniki

a) Glavni številniki	59
b) Vrstilni številniki	60

IV. Stavkovi členi.

A. Povedkov imenovalnik	62
B. Predmet	63
C. Prislovje	65
Č. Prilastek	69

I. Glagol.

A. Ponavljalne vaje.

1. Spregaj v sedanjem, preteklem in prihodnjem času te-le glagole: pasti (padem), reči (rečem), verjeti (verjamem), pripeti (pripnem), goreti, hoditi, lesketati (leskečem), spoštovati (spoštujem)!

2. Določi osebo, število in čas naslednjih glagolov: sije, je svetilo, bodo nosili, sva molčala, si govoril, boste prosili, želi, ropoče, bode rezala, orješ, sta darovala (vidva), je viselo, so kazale, bosta poslala (onadva), ste ležali!

3. Zapiši nedoločnike naslednjih glagolov: kradem, padem, vedem; cvetem, pletem; dolbem, grebem, tepem, zebem; vzamem, ožmem, začnem, razpnem; derem, mrjem, tarem, zrem, meljem; pojem, dospem, grejem, vejem, vrem, bijem, slujem (slovem), rjujem (rjovem), sujem, dam, znam, stanem, dejem, denem; pobegnem, mahnem, zinem; štejem, razumem, imam, kipim, vidim, hočem, bučim, ležim, tičim; branim, hvalim; delam, iščem, lažem, mečem, ropočem, pišem, vežem, dremljem, kopljem, posteljem, orjem, glojem, berem, perem, zovem, ženem, žgem, pšem, sejem, sijem, bljujem, kljujem; darujem, kupujem, premišlujem, zaničujem!

4. Napravi stavke z nedoločniki glagolov: pečem, rečem, tečem, tolčem, vlečem; sežem, strežem, strižem, vržem, pomorem. (Pomni nedoločnike: peči, reči, teči, tolči, vleči; seči, streči, striči, vreči, pomoči!). Na pr.: Hočem peči. Kaj želiš reči? i. t. d. (Nikoli: hočem pečti, Kaj želiš rečiti?)

B. Glagol „biti“.

5. Postavi naslednje stavke v vse osebe in v vsa števila sedanjega, preteklega in prihodnjega časa: Zdravnik sem. Vrt-narica sem. Bolan sem. Bolna sem. Bolno sem.

a) Določni glagol: sem.

Sedanji čas:	Pretekli čas:	Prihodnji čas:
Ed. 1. sem	sem	bodem (bom)
2. si	si	bodeš (boš)
3. je	je	bode (bo)
Dvoj. 1. sva	sva	bodeva (bova)
2. sta	sta	bodeta (bosta)
3. sta	sta	bodeta (bosta)

Sedanji čas:	Pretekli čas:	Prihodnji čas:
Množ. 1. smo	smo	bodemo (bomo)
2. ste	ste	bodete (boste)
3. so	so	bodo

b) Nedoločnik: biti.

Pomni:

Nisem, nisi, ni; nisva, nista, nista; nismo, niste, niso.
— Nisem bil, a, o i. t. d. — Ne bodem (bom) i. t. d.

6. Izvři 5. nalogo nikalno, tako-le: Nisem zdravnik, nisem vrtnarica, nisem bolan, a, o i. t. d.

7. Določi osebo, število in čas naslednjim oblikam: bodemo, si bil, je, ste, bodo, so bili, sem, bodete, bosta, sta, sva bila, sta bili, nismo, niso bile, ne bodo, ni, nisi bil!

8. Zapiši naslednje oblike glagola „biti“ trdilno in nikalno: 3. os. ed. pret. č. — 1. os. množ. sed. č. — 2. os. dvoj. prih. č. — 1. os. ed. pret. č. — 2. os. dvoj. sed. č. — 3. os. dvoj. pret. č. — 1. os. ed. prih. č. — 3. os. množ. prih. č.!

9. Zapiši na pamet vse oblike glagola „biti“ v vseh treh časih!

Včeraj sem pisal slovníško nalogo. (Napačno: Včeraj sem slovníško nalogo pisal; ali: včeraj pisal sem slovníško nalogo.) — Jaz sem včeraj pisal slovníško nalogo. — Včeraj sem marljivo pisal slovníško nalogo. — Jaz sem včeraj marljivo pisal slovníško nalogo. — Jutri bodem (bom) marljivo pisal slovníško nalogo. — Jaz bodem (bom) jutri marljivo pisal slovníško nalogo.

Pomni:

1. Glagol „biti“ pomaga tvarjati pretekli in prihodnji čas; zato se imenuje tudi pomožni glagol ali pomožnik (pom. gl.).

2. Pretekli in prihodnji čas sta zložena časa.

3. Pri zloženih časih stoji pomožnik zraven svojega glagola ali ne daleč od njega. Ako je mogoče, naj se glagol ne stavi na konec!

4. Pomožnik stoji navadno pred svojim glagolom.

10. Postavi v naslednji povesti na pravo mesto glagol ali pomožnik z glagolom vred!

Svoje dni živel je star gozdar. Ta je krotkega škorcea imel, ki je nekatere besede prav razločno izgovarjati znal. Če je gozdar kdaj škorcea vprašal: „Škorec, kje si?“ je vselej prav gladko in

glasno odgovoril: „Tukaj sem!“ Nobenega ptiča gozdar ni tako rad kakor škoreca imel.

Tudi sosedov Tone veselil se je zelo tega ptiča, zato je pridno k gozdarju zahajal.

Nekega dne prišel je Tone zopet v vas. Gozdarja ni baš doma bilo. Tone je željno po lepem ptiču pogledoval, ki je po sobi veselo sem ter tja skakal. „Tega ujel bom“, mislil je deček. Urno je za krotkim škorcem stopil, ga zgrabil in v žep vtaknil. Tiho se je pobrati in lepega ptiča odnesti mislil.

Kar je gozdar v sobo stopil in po stari navadi poklical: „Škorec, kje si?“ In škorec je v dečkovem žepu prav krepko odgovoril: „Tukaj sem!“

Tako je dečkova tatvina odkrita bila. Gozdar pokaral je Toneta hudo. Za kazen ni nikoli več k njemu priti smel.

Spisje.

Škorec.

1. Kakšnega ptiča je imel gozdar?

Gozdarjev škorec je

kramljati

golčati

jasno povedati

lovec

vedel jako razumno govoriti

logar

umel zelo umevno izrekovati

Star gozdar je imel škorce, ki je znal prav razločno izgovarjati

Na gospodarjev klic:

ga je pozval (poklical)

nekaj besed. vzkliknil

nekoliko besed. zaklical

nekatero besedo. Če je vprašal gozdar: „Škorec, kje si?

se je odrezal:

je dejal:

je odvrnil:

je odgovoril: „Tukaj sem!“

2. Kdo se je posebno veselil škorcea?

za tega voljo

imel veliko veselje s tem ptičem; zaradi tega je marljivo

je jako rad imel to ptico; zategadelj je pridno

Sosedov Tone se je zelo veselil tega ptiča; zato je rad

posečal
obiskoval gozdarja.
prihajal v vas.
zahajal k gozdarju.

3. Kako je Tone hotel škorce ukrasti?

Ko некоč pride nikogar ni bilo
stopi v gospodarjevo hišo; a gozdar je bil
Nekega dne primaha k gozdarju v vas, ki ga pa ni
Nekoč pride Tone zopet k gozdarju; a gozdarja ni
nagloma popade
doma. jadrno zgrabi
nekam odšel. brž zagrabi potisne
urno ulovi dene
bilo doma. Deček hitro ujame škorce, ga vtakne v žep
hoče pobegniti.
popihati.
jo hoče potisniti.
in se misli z njim pobrati.

4. Kako se je tatvina odkrila?

Hipoma
Nenadoma
Iznenada zazove
Na enkrat se vrne lovec vzklikne po svoji navadi:
Hkratu pride logar domov vpraša običajno:
Kar stopi gozdar v sobo in pokliče kakor navadno:
„Škorec, kje si?“
— mu odgovori škorec razločno:
— mu zadoni glasno:
In iz dečkovoga žepa se mu zglesi prav krepko:
„Tukaj sem!“

lovec zasačil malega tata.
škorec izdal malega tata.

Tako je bila tatvina odkrita.

11. Prečitaj večkrat to povest s tistimi besedami, ki ti najbolj ugajajo, in zapiši jo potem na pamet!

Učitelj in njegovi starši. (Glej 3. cit. str. 9.) Jesenskega dne je bilo na sadnem trgu na Dunaju vse polno ljudi in vozov. Kar se zlomi težko naloženemu vozu os. Star kmet in njegova žena se trudita zaman, da bi podprla voz.

Baš pride grof s svojima sinoma in njunim učiteljem mimo. Učitelj hitro priskoči in pomaga voz v red spraviti. In potem se še nekoliko časa z njima prijazno pogovarja. Na zadnje se vrne k grofu in mu reče, da sta mu kmet in kmetica oče in mati.

Grof pohvali učitelja, da je tako lepo ravnal s svojimi starši in njegovima sinovoma s tem dal tako lep zgled.

12. Izpremeni v tej povestici, kolikor je mogoče, besede in stavke kakor gori! Potem jo prečitaj večkrat in naposled jo zapiši na pamet!

C. 0 načinu naše govorice.

1. Ponavljalne vaje.

13. Izpiši iz naslednjih stavkov najprej povedne, potem vprašalne, nato klicalne, zatem velelne, naposled želelne!

Otroci, pazite! Sedaj bomo računali. Vsak naj mirno sedi in lepo odgovarja! — Koliko je šestkrat pet? — Torej vsi veste. Kako je to lepo! Tine, odgovori! Kaj si rekel? Šestkrat pet je petintrideset? Je li to res? Tine, ti nisi pazil. Kako je to grdo! — Kdo ve boljše? Odgovori, Anica! Tako je prav. Šestkrat pet je trideset. Kdo bi tega ne vedel! Sedi, Anica! Tudi drugi naj bi tako odgovarjali! Ponovite vsi! France, zakaj ne paziš? Ponovi sam še enkrat! Ali zopet ne veš? Povejta mu nalogo, Lukec in Micika! Dobro je. Vsak naj bi poslušal tako pazno! — Sedaj pa končajmo! Za danes naj bode zadosti!

14. Napiši 3 povedne, 3 vprašalne, 3 velelne, 3 želelne stavke!

15. Določi v berilu „Otroka v gozdu“ stavek za stavkom, je li povedni, vprašalni i. t. d.

2. Določnik in pogojnik.

Danes popoldne te posetim. Potem bova prebirala tvoje lepe knjige. Tudi jaz prinesem svojo s seboj. Ljuba mamka so mi jo podarili za god. Gotovo jo bodeš rad čital.

Ako bi utegnil, bi te danes popoldne posetil. Potem bi prebirala tvoje lepe knjige. Tudi jaz bi prinesel svojo s seboj. Menda bi jo tudi ti rad čital.

Pomni:

1. Povemo lahko kaj gotovo in določno ali negotovo in nedoločno (pogojno).

2. V onih stavkih rabimo določnik (dol.), v teh pogojnik (pog.).

16. Izpremeni v naslednjih stavkih določno govorico v pogojno! Kdor ubožcu kaj daruje, Bogu posojuje. — Kdor dobroto izkaže, svoji sreči kola maže. — Kdor staršev v življenju ne spoštuje, ob grobu za njimi žaluje. — Če vedno ohraniš nedolžno sree, ne boš pač nikoli znal, kaj je gorje! — Potrpljenje železna vrata prebije. — Če si slabo gospodaril, si izgubil premoženje.

Pogojnik sedanjega in pogojnik preteklega časa.

Sedanji čas:

Pretekli čas:

Ed.: 1. os. (jaz)	}	bi pisal	bi	{	bil (a, o)
2. os. (ti)					
3. os. (on, ona, ono)					
		(a, o)			pisal (a, o)
Dvoj.: 1. os. (midva, midve)	}	bi pisala	bi	{	bila (i, i)
2. os. (vidva, vidve)					
3. os. (onadva, onidve)					
		(i, i)			pisala (i, i)
Množ.: 1. os. (mi)	}	bi pisali	bi	{	bili (e, a)
2. os. (vi)					
3. os. (oni, one, ona)					
		(e, a)			pisali (e, a)

Pomni:

Ne bi pisal, ne bi bil pisal, ali: bi ne pisal, bi ne bil pisal i. t. d.

17. Določi glagole gornjih stavkov tako-le: posetim = 1. os. ed. sed. č. **dol.**; bi posetil: 1. os. ed. sed. č. **pog.**

18. Spregaj trdilno in nikalno v pogojniku sedanjega in preteklega časa glagole: posetiti, prinesiti, čitati, darovati!

19. Poišči pogojnike in določnike v berilu „Kako se pride v nebesa“ (3. čit. str. 2.) ter jih določi po osebi, številu in času!

3. Velelnik.

Pojdi zdaj, pa priden bodi in marljivo delaj!

Pojdita zdaj, pa pridna bodita in marljivo delajta!

Pojdite zdaj, pa pridni bodite in marljivo delajte!

Pojdiva zdaj, pa pridna bodiva in marljivo delajva!

Pojdimo zdaj, pa pridni bodimo in marljivo delajmo!

Vsak pojdi zdaj, pa priden bodi in marljivo delaj!

Pomni:

V velelnih stavkih rabimo velelnik (vel.).

Spregatev velelnika.

Sed. čas: Ed. 1.	—	—	—
2.	pojdi	bodi	delaj
3.	pojdi	bodi	delaj
Dvoj. 1.	pojdiva	bodiva	delajva
2.	pojdiva	bodiva	delajva
3.	—	—	—
Množ. 1.	pojdimo	bodimo	delajmo
2.	pojdite	bodite	delajte
3.	—	—	—

Velelniki glagolov: pečem, rečem, tečem, tolčem, vlečem; ležem, strežem, strižem, vržem, pomorem se glasé: peci, reci, teci, tolci, vleci; lezi, strezi, strizi, vrzi, pomози! (Ne: peči, reči, leži... i. t. d.)

20. Določi v gornjih stavkih osebo in število velelnika, tako: le: pojdi = 2. os. ed. **vel.!**

21. Poišči v 13. nalogi velelnike in jih določi!

22. Izpiši velelnike in določnike iz naslednjih stavkov: Moli, kakor da ti je jutri umreti, in delaj, kakor da imaš večno živeti! — Vsak pometaj pred svojim pragom! — Spoštujte dar božji! Kdor kruha ne spoštuje, tega božja šiba kaznuje. — Prijatelje spoznaš v nadlogi, zlato pa v ognji. — Bodimo vselej pošteni in zvesti! — Otroci, ljubite se med seboj, in mir bodi med vami!

23. Kako se glasé **velelniki** in **nedoločniki** gornjih glagolov: pečem, rečem i. t. d.?

4. Želelnik.

Naj grem v šolo, in naj me spremlja sosedov sin!

Naj greva v šolo, in naj naju spremljata sosedova sinova!

Naj gremo v šolo, in naj nas spremljajo sosedovi sinovi!

Naj bi nam vedno sijalo solnce blagosti!

Naj bi bil srečen jaz, naj bi bil srečen ti, naj bi bil srečen vsakdo izmed nas!

Pomni:

1. V želelnih stavkih rabimo želelnik (žel.).

2. Glagol „biti“ se glasi v želelniku: naj bodem (bom), naj bode (bo) i. t. d. (redkeje: naj sem, naj je) ali: naj bi bil i. t. d.

24. Določi v gornjih stavkih železnik po osebi, številu in času!

25. Poišči železnike v 13. nalogi in jih določi!

26. Izpremeni veleznike v železnike v stavkih 22. naloge!

5. Nakloni:

Rečem. Rekel bi. Reci! Naj rečem! (Naj bi rekel!) Delam. Delal bi. Delaj! Naj delam! (Naj bi delal!) Kupujem. Kupoval bi. Kupuj! Naj kupujem! (Naj bi kupoval!)

Pomni:

1. Določnik, pogojniki, velezniki in železniki so nakloni (nakl.).

2. Določni glagoli imajo štiri naklone.

3. Z nakloni izražamo način svoje govorice.

27. Tvoji na gornji način naklone naslednjih glagolov: dvigniti, iskati, teči, peči, leči, vreči, točiti, grebsti, spati, stati, sestiti, dati, darovati, leteti, kreniti, jokati, plesati, devati, zidati, ploskati, premišljevali! — Tako-le: dvignem, dvignil bi, dvigni i. t. d.

28. Sprejaj v vseh časih in naklonih glagole: pečem, vržem, stojim, srečam, mečem, pripovedujem! (Gl. spregalo na 13. str.!)

29. Določi po osebi, številu, času in naklonu glagole berila ... (gl. 3. čit. str. ...)!

Pomni:

	Sed. čas:	Vel.:	Ned.:	Pret. čas:
1. hočem (hčem, čem)	hoti	hoteti	sem hotel	
nočem (nečem)	ne hoti	ne hoteti	nisem hotel	
2. imam	imej	imeti	sem imel	
nimam	ne imej	ne imeti	nisem imel	
3. morem (morejo ali mogó)	—	moči	sem mogel	
pomorem	pomozi	pomoči	sem pomogel	
4. moram (morajo)	—	morati	sem moral	

30. Napravi stavke z določnikom, veleznikom in nedoločnikom teh glagolov! Sprejaj te glagole v vseh časih in naklonih!

* * *

Dvopičje in narekovaj.

Domače živali so: pes, mačka, konj, vol, krava, pura, pišče i. t. d. Ljubim te-le cvetice: rože, vijolice, šmarnice in potočnice. Na Kranjskem so naslednja mesta: Ljubljana, Kranj, Idrija, Novo mesto in druga, na Štajerskem pa: Gradec, Maribor, Celje, Ptuj, Ormož in še druga.

Čitaj berilo „Otroka v gozdu“ (str. 14. te vadnice) in pazi na ločila!

Vzorec sprege ali spregalo:

a) Določni glagol.				
		Sedanji čas	Pretekli čas	Prihodnji čas
Določnik	E.			
	1.	berem, učim, delam	sem { bral, a, o	{ bral, a, o (učil, a, o) (delal, a, o) i. t. d. bodem (bom) bodeš (boš) i. t. d. bodo brali, e, a (učili, e, a; delali, e, a)
	2.	bereš, učiš, delaš	si { (učil, a, o) (delal, a, o)	
		i. t. d.	i. t. d.	
M.		—		
	3.	berejo, učijo, delajo (beró) (učé)	so brali, e, a (učili, e, a; delali, e, a)	
Pogojnik	E.			
	1.	(jaz) { bi bral, a, o	(jaz) { bi bil, a, o	—
	2.	(ti) { (učil, a, o)	(ti) { bral, a, o	
	3.	(on, a, o) { (delal, a, o)	(on, a, o) { (učil, a, o) (delal, a, o)	
	D.			
	1.	(midva, e) { bi brala, i, i	(midva, e) { bi bila, i, i	
	2.	(vidva, e) { (učila, i, i)	(vidva, e) { brala, i, i	
	3.	(onadva) { (delala, i, i)	(onadva) { (učila, i, i) (delala, i, i)	
		(onidve)	(onidve)	
	M.			
	1.	(mi) { bi brali, e, a	(mi) { bi bili, e, a	
	2.	(vi) { (učili, e, a)	(vi) { brali, e, a	
3.	(oni, e, a) { (delali, e, a)	(oni, e, a) { (učili, e, a) (delali, e, a)		
Velelnik	E.			
	1.	— — —		—
	2.	beri, uči, delaj		
	3.	beri, uči, delaj		
	D.			
	1.	beriva, učiva, delajva	—	
	2.	berita, učita, delajta		
	3.	— — —		
	M.			
	1.	berimo, učimo, delajmo		
	2.	berite, učite, delajte		
	3.	— — —		
Želelnik	E.	a)	b)	
	1.	naj berem, učim, delam	naj bi (jaz, ti, on, a, o)	—
	2.	— — —	bil, a, o bral, a, o	
	3.	naj bere, uči, dela	(učil, a, o; delal, a, o)	
		i. t. d.	i. t. d.	
		b)	ali	
	E.	naj bi (jaz, ti, on, a, o)	da bi (jaz, ti, on, a, o)	
		bral, a, o	bil, a, o bral, a, o	
	(učil, a, o; delal, a, o)			
	i. t. d.			
b) nedoločnik: brati, učiti, delati.				

Pomni:

1. Kadar kaj naštevamo, rabimo dvopičje (:)

2. Dvopičje rabimo tudi takrat, kadar zapišemo besede prav tako, kakor jih je kdo mislil ali govoril (doslovno); te besede stavimo med narekovaj („“), njih prvo pa pišemo z veliko začetnico.

3. Pred dvopičjem in narekovajem stoji uvodni stavek; v uvodnih stavkih rabimo glagole: reči, govoriti, praviti, dejati, odgovoriti, odvrniti, vprašati, ukazati, veleli, zaklicati, misliti in slične.

4. Uvodni stavek tudi lahko stoji za govorom ali vmes. Takrat ne stavimo dvopičja.

31. Naštej reči, ki jih vidiš v šoli, doma, na dvorišču, na vrtu, na polju; nekatere živali v gozdu, nekoliko oseb!

32. Imenuj nekatere glagole, vse čase in naklone, nekatere posebne nedoločnike in velelnike! (Rabi pri naštevanju v obeh nalogah glagole: biti, videti, opazovati, poznati!)

33. Prepiši naslednje stavke, postavi dvopičje in narekovaj ter popravi začetno črko, kjer je treba: Mati reko Jerici pokliči delavce, naj pridejo k obedu! — Hitro poletim, odgovori Jerica, da jih pokličem. Ne pozabi medpotoma prinesiti vode, še ukažejo mati. Kje pa je vrč? popraša Jerica. Mati ji odvrnejo v čumnati pri peči ga najdeš. Jerica se hitro odpravi rekoč takoj bodem zopet tu, ljuba mati! Le pazi, da vrča ne ubiješ, še ji zakličejo mati ter zró za hčerko.

34. Izpiši iz berila „Leni sluga“ (3. čit. str. 17. sl.) uvodne stavke in stavke med narekovajem! — Določi v tej povesti glagole po osebi, številu, naklonu in času!

Spisje.

Otroka v gozdu. (Gl. 3. čit. str. 20.)

Bogomil in Slavica sta šla mimo gozda v šolo. Bogomil reče: „Pojdiva malo v gozd, tam je tako lepo!“

Kreneta jo v gozd. Tam ugledata najprej zlatega hrošča. „Poigraj se z nama,“ ga ogovorita. Ta-le pa jima odvrne: „Nimam časa.“ — Na to srečata čebelico. „Ali bi se ti hotela z nama poigrati?“ jo vprašata. „Ne morem,“ odgovori čebelica, „moram si strdi nabirati.“

Ko gresta dalje, jima pridejo zaporedoma naproti: mravlja, veverica, golobček, zajček, malinica, potoček in na zadnje veseli ptiček. Vsakega prosita, naj bi se z njima igral. A nobeden ne utegne.

„Glej, ljubi bratec,“ de napósled Slavica, „tukaj je vse tako marljivo! Samo midva paseva grdo lenobo. Kako me je sram!“

„Res je,“ odgovori Bogomil, „zato pa le teciva v šolo!“ — Posihmal Bogomil in Slavica nista nikoli več zamudila šole.

35. Izpremeni in zapiši to povest, kakor je povedano v 12. nalogi!

36. Skrajšaj, izpremeni in zapiši na sličen način povest „Na ledu“ (Gl. 3. čit. str. 23. sl.)!

Č. Tvoritev besed iz glagolov.

1. Sestava.

37. Sestavi naslednje glagole s predponami: do, iz, na, od, po, pre, pri, raz, za! Gnati, staviti, rezati, trgati, pustiti, skočiti, delati.

38. Sestavi naslednje glagole s predponami, ki stoje pred njimi, in jih rabi v stavkih:

ob: čutiti (otrok — kazen), dariti (mati — berača), darovati (oče — pogorelce), delati (delavec — vinograd), jeti (mati — otroka), hoditi (popotnik — veliko sveta), jesti (gosenice — zelje), lizati (krava — tele), nositi (črevlje), noviti (cerkev), rabiti (plug), računati (z delavec), rezati (nohte, trto, kamen), sestiti (ptica na drevesu), stati (zvezda nad hišo), stopiti (mesto), šiti (krilo), upati (nad bolnikom), žalovati (grehe).

Pomni:

Glagoli: vesiti, vleči, vlačiti, vladati, vrniti, vračati, sestavljeni s predlogom ob, se glasé: obesiti (perilo na vrv), obleči (hlače, suknjo), oblačiti (se v svilo), obladati (sovražnika, samega sebe), obrniti (voz, živino), obračati (komu hrbet, vodo na svoj mlin). (Namesto: obvesiti, obveči i. t. d.).

o: biti (črevlje z žrebljiči), blažiti (govor), boleti, braniti (hišo ognja), brati (sadje, listje, gosenice), brisati (kupice, roke), čistiti (obleko madežev), gasiti (žejo), gledati (posestvo), graditi (vrt s plotom), gultiti (drevo, oprava — konja), hladiti (bolečino, jezo), hraniti (cesarja, sadje), krasiti (vrt s cveticami), krasti, krepčati (z jedjo), lepšati, mahčiti, medleti, mečiti (komu sree, skopuha), peči (kruh, prste si o.), pisati (psa, goro i. t. d.), pustiti (navado), ropati, skubsti (gos), slabeti, striči (lase, brado, ovco), senčiti, vreči (oporoko), zdraviti, žeti (perilo, grozd).

pod: brati (slabo grozdje pred trgatvijo), črtati, jesti (črv bučo, voda — breg), krepiti (drevo), kupiti (z denarjem), kuriti (ogelj, sovraštvo), leči, netiti (pod kotel, ogelj), rezati (konju rep), sekati, vezati (konju rep), vleči (suknjo), vreči (p. se kazni).

v: biti (komu kaj v glavo), deti ali dejati (nit v šivanko, vrata), delati (kaj v zlato), dahniti, dreti (voda v mlin), kuhati

(sadje), liti (vodo v sod), pisati, rezati (ime v skorjo drevesa), riniti (sraka se v krdelo pavov), saditi (drevo, kruh v peč), siliti (komu blago), staviti (zaplato), stopiti (v sobo, v službo), takniti, zidati (plošče v steno).

2. Izpeljavanje samostalnikov iz glagolov.

a) V šoli se učimo čitati, pisati in računati. Čitanje, pisanje in računanje so učni predmeti. — Otroci se hočejo vedno igrati. Igranje jih veseli. — Poležavati ni zdravo. S poležavanjem se omehkužimo. — Ne pij preveč vode! S pitjem si lahko nakoplješ bolezen.

Čitati — čitanje, računati — računanje, poležavati — poležavanje, pisati — pisanje, igrati — igranje; piti — pitje.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike s pripono „je“.

2. Ti samostalniki izražajo navadno dejanje ali stanje.

3. Imenujejo se glagolniki.

39. Napravi glagolnike iz naslednjih glagolov: a) delati, spat, sedeti, grmeti, bliskati, lagati, gibati, vezati, ropotati, potovati, povzdigovati, darovati; b) cvreti, kriti, biti, početi, vzeti, peti, vreti, vpiti, gniti.

Pazi: živeti — življenje, trpeti — trpljenje, misliti — mišljenje, hvaliti — hvaljenje, žaliti — žaljenje.

40. Postavi v naslednjih stavkih glagolnike namesto nedoločnikov:

Dolgo (sedeti) ni zdravo. — (Gibati) nas krepi. — (Spati) je človeku potrebno. — Z (lagati) ne prideš daleč. — (Darovati in povzdigovati) sta dela sv. maše. — (Peti) nas razveseljuje. — Preveč vode pospešuje (gniti) rastlin. — Njegovo (vpiti) je bilo daleč slišati. — Strašno je bilo Kristusovo (trpeti).

b) Sodnik sodi. Njegova sodba je pravična. — Sluga služi. S svojo službo je zadovoljen. — Tolažimo bolnike! Tolažba jih osrečuje.

Soditi — sodba, služiti — služba, tolažiti — tolažba.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike tudi s pripono „ba“.

2. Ti samostalniki izražajo dejanje ali opravilo.

41. Napravi samostalnike iz glagolov: narediti, urediti, vaditi, pogoditi, ponuditi, postreči, tožiti! Pomni: izprememba (izpremeniti), hlimba (hliniti), ohramba (ohraniti), obramba (obraniti), opomba (opomniti).

42. Postavi namesto nedoločnikov samostalnike v naslednjih stavkih: (Tožiti) ni prijetno. — Sklenili smo dobro (pogoditi). — Sprejel sem njegovo (ponuditi). — Prijateljeva (postreči) je bila izvrstna. — Čitaj spodnjo (opomniti)! — (Izpremeniti) vremena je motila naše potovanje. — (Hliniti) je greh. — (Braniti) države je dolžnost vojakov.

c) Kmalu pojdemo trgat (grozdje). **Trgatev** razveseljuje otroke in odrasle ljudi. Pred poukom molimo; kajti pouk brez molitve ni uspešen. — Spomladi sejemo; to je čas sejetve.

Trga-ti — trgatev; moli-ti — molitev; seja-ti — sejatev.

Pomni:

1. Iz glagolov tvarjamo samostalnike tudi s pripono „tev“.

2. Tudi ti samostalniki izražajo dejanje ali opravilo.

43. Postavi v naslednjih stavkih namesto glagolov samostalnike:

Očetova (kleti) podira otrokom hiše. — (Voliti) občinskega predstojnika se je že vršila. — Po vinogradih se je začela (brati). — Kakršna (sejati), takšna (žeti). — Tvoja (terjati) je prehuda. — (Rešiti) te naloge je težavna.

44. Izpiši iz naslednjih stavkov vse samostalnike, ki so napravljeni s priponami -je, -ba in -tev, ter jim pristavi dotični glagol v nedoločniku in v 1. osebi sedanjega časa:

Naše življenje je le potovanje in sejanje dobrih ali slabih del. — Naše delovanje bodi vedno pošteno! — Ali rad čitaš zgodbe sv. pisma? — Obsodba toženca je bila primerna obtožbi. — Poštne pošiljatve so po ceni. — Petje in godba sta lepi umetnosti; obe služita ljudem v razveseljevanje. — O Bog, Ti si naša edina rešitev, naša obramba in tolažba! — Bodimo pobožni, da dosežemo večno zveličanje! — Pri nas so včeraj obhajali ženitev.

45. Napravi s primerno pripono (ba, tev, je) samostalnike iz naslednjih glagolov: dejati, vršiti, razširjati, izvoliti, prigoditi (se), izložiti, razložiti, staviti, združiti, razsoditi, začiniti, razvrstiti, mrmrati, ločiti, učiti, ceniti, brisati, dražiti, govoriti, lomiti.

Spisje.

46. Skrajšaj, izpremeni in zapiši, kakor v 12. nalogi, povest: Kako se je škorec smrti rešil. (3. čit. str. 30.)!

47. Izdelaj istotako povest: Drago zeljce. (3. čit. str. 39.)!

II. Stavek.

A. Najkrajši stavek.

48. Koplje. Raste. Stavim. Reka šumi. Potok je žuborel. Naj bi vidva delala! Pojdite! Gradil bodeš. Cvetke diše. Bodeva gladila. Naj bratec vpraša! Želeli smo. Moli! Ptički so žvrgoleli. Rekel bi (jaz). Gredó. Šumelo je. Nosiva. — Kateri izmed teh-le stavkov so najkrajši? Kateri imajo osebkovo besedo? Izpiši prve, izpiši druge! Določi vsakemu najkrajših stavkov povedek in osebek! Tako-le: Koplje: povedek je določni glagol; osebek 3. glag. oseba i. t. d.

49. Poišči v vsakem stavku berila „Kje sem doma“ (gl. 3. čit. str. 1!) določni glagol ali povedek in glagolsko osebo ali osebek!

50. Napiši 3 najkrajše stavke v vseh štirih naklonih!

B. Daljši stavek.

a) Določevanje glagola.

Vprašanje: kdo? ali: kaj?

Koplje. Kdo koplje? Delavec koplje. — Raste. Kaj raste? Trava raste. — Določi tako z osebkovo besedo vsakega izmed gornjih najkrajših stavkov!

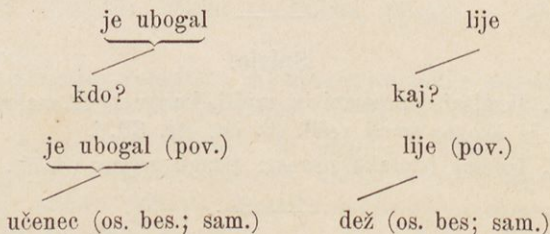
Pomni:

Z osebkovo besedo daljšamo najkrajši stavek na vprašanje: kdo? ali: kaj?

51. Podaljšaj naslednje najkrajše stavke z osebkovo besedo: Leta. Hodijo. Želeli smo. Pekó. Prosil bom. Vriska. Rezgečejo. Plavale so. Cvelo bo. Lajal je. Naj bi sijalo!

52. Izpremeni te-le stavke v najkrajše: Učenec je ubogal. Otroci so molili. Dež lije. Jaz sem risal, ti si čital. Burja je rjula. Ptičice prepevajo. Dečka se veselita, mi žalujemo. Gozd bo zelenel. Ko bi mesec svetil! Tone, čakaj!

53. Razstavi in določi stavke prejšnje naloge po naslednjem načinu:

Vprašanje: koga? ali: kaj?

Otroci ljubijo starše. — Bog je ustvaril človeka. — Mati nesejo otroka. — Pes čuva gospodarja.

Koga ljubijo otroci? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

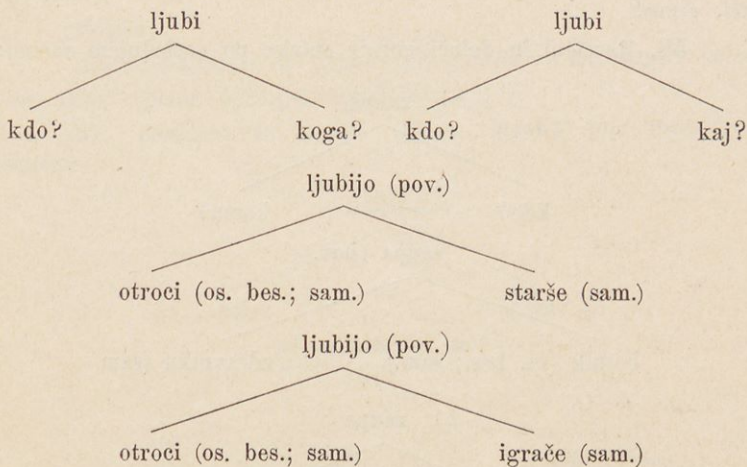
Otroci ljubijo igrače. — Bog je ustvaril zemljo. — Mati nesejo jerbas. — Pes čuva hišo.

Kaj ljubijo otroci? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: koga? ali: kaj?

54. Razčleni in določi gornje stavke po naslednjem načinu:

55. Podaljšaj ali dopolni naslednje stavke na vprašanje: koga? ali: kaj?

Sodnik kaznuje —. Učenec spoštuje —. Učenke pišejo —. Učitelj je poučeval —. Pes vohta —. Dež naj bi namakal —! Hlapec naj služi —! Solnce obseva —. Vojaki morajo —. Delavci začnejo —. Zidar bi hotel —.

56. Podaljšaj naslednje najkrajše stavke z osebkovo besedo in na vprašanje: koga? ali: kaj? Podaljšane stavke razstavi in določi po gornjem načinu!

Vprašal je —. Častimo —. Vodila sta —. Bodo molili —. Ubogala je —. Čitala sva —. Boste peli —. Videl je —. Naj bi bil izvršil —! Hoteli so —. Moral bi —.

57. Določi vse povedke prejšnjih dveh nalog po osebi, številu, času in naklonu!

Vprašanje: komu? ali: čemu?

Bolnik zaupa zdravniku. — Krt koristi kmetu. — Lisice škodujejo gospodinjam. — Gozd ugaja lovcem.

Komu zaupa bolnik? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

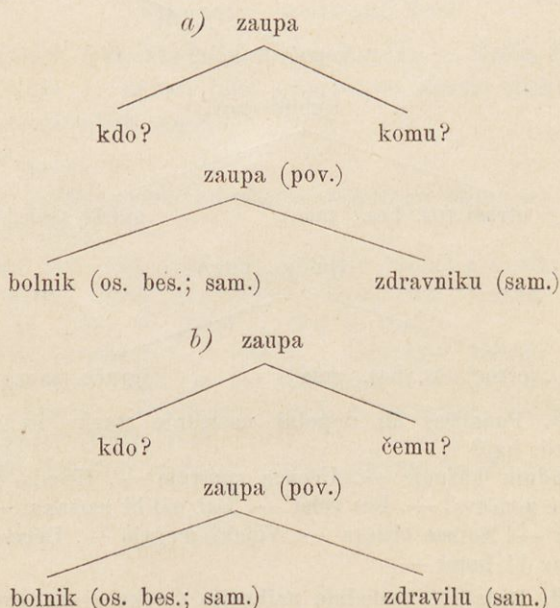
Bolnik zaupa zdravilu. — Krt koristi travnikom. — Lisice škodujejo perutnini. — Gozd ugaja zverini.

Čemu zaupa bolnik? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: komu? ali: čemu?

58. Razčleni in določi gornje stavke po naslednjem načinu:

59. Podaljšaj ali dopolni naslednje stavke na vprašanje: komu? ali: čemu? Človek pomagaj —! Procesija se bliža —. Ne posmehujte se —! Služabnica naj bi stregla —! Deček se je čudil —. Hrošči škodujejo —.

60. Podaljšaj ali dopolni naslednje stavke na primerna vprašanja! Razstavi dopolnjene stavke po znanem načinu! Kamnosek obrezuje —. Ubožček se smili —. Otroci nabirajo —. — se dremlje. Vrvar izdeluje —. — se je sanjalo. — sree trepeče. Oči se — svetijo. Hvalite —! Zaničujmo —! — je risal —. — koristijo —. — se dobrika —. — se prilizuje —.

Vprašanje: koga? ali: česa?

Oče so se usmilili siromaka. — Zajec se je zbal lovca. — Učenci naj se držé učencev! — Ne dražite součencev!

Koga so se usmilili oče? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

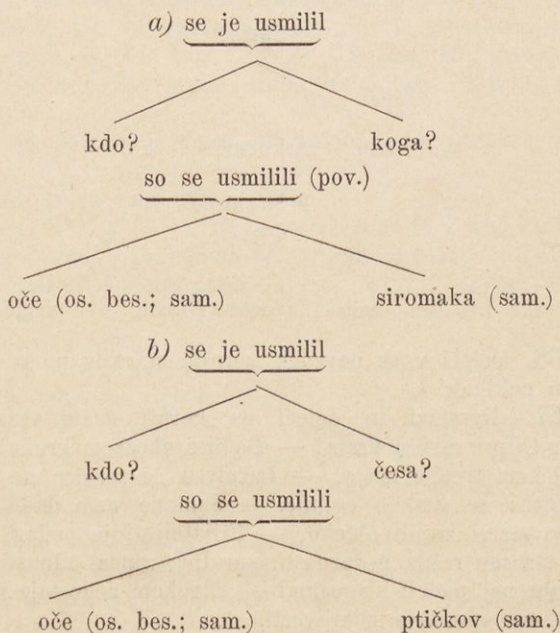
Oče so se usmilili ptičkov. — Zajec se je zbal puške. — Učenci naj se držé redu! — Ne dražite psov!

Česa so se usmilili oče? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Stavke daljšamo ali dopolnjujemo tudi na vprašanje: koga? ali: česa? [prim. zgoraj: koga? ali: kaj?]

61. Razčleni in določi gornje stavke po naslednjem načinu:

62. Podaljšaj ali dopolni na vprašanje: koga? ali: česa? naslednje stavke: Popotnik se veseli —. Vsakdo želi —. Delavec se je naveličal —. Ogiblajte se —! Ne zaničuj —! Lenuh noče —. Živali ne znajo —. Starček ne more —. Bolezen se je lotila —.

63. Dopolni na primerna vprašanja naslednje stavke: Bolnik upa —. Spoznavajmo —! — se pozna bolezen. Prijatelj zaupa — in — spoštuje. Ponižnost se spodobi —. Ljubimo — in sovražimo. —! Čast gre —. Popotnik je izgrešil —. Učimo se —! Berite —! Otrok ni hotel —. Vsakdo naj se varuje —! Gospodar išče —.

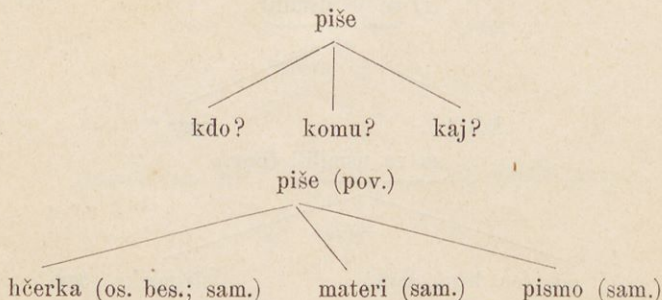
Hčerka piše materi pismo. — Učenka je součenki posodila peresnik.

Smrt reši človeka trpljenja. — Mladost nas ne varuje smrti.

Starši želé otrokom sreče. — Tončika je učiteljici prinesla cvetic.

64. Začni z določnim glagolom in vprašaj po vseh drugih besedah vsakega stavka ter odgovarjaj! N. pr. tako-le: Piše. Kdo piše? Hčerka piše. — Kaj piše hčerka? Hčerka piše pismo. — Komu piše hčerka pismo? Hčerka piše materi pismo.

65. Razstavi in določi vsak gornji stavek po naslednjem načinu:

66. Določi vsak povedek gornjih stavkov po osebi, številu, času in naklonu!

67. Razstavi in določi na gornji način vsak naslednji stavek: Odpri revežu vrata! — Dajajte ubožcem kruha! — Učenci naj ptičkom trosijo zrnja! — Lažnivcu še resnice ne verjamemo. — Pijanec se vsakdo ogiblje. — Jablane nam dadó ovočje. — Meni so starši kupili obleko. — Prijatelj ti je podaril knjigo. — Vidva sta me rešila nevarnosti. — Bog vama odpusti grehe! — Bog vam naj podeli blagoslov! — Otrokom nedostaje izkušnje. — Starost nas opominja minljivosti.

68. a) Prinesel je. — Obljubili so. — Bode poslal. — Odvzameta. — Daroval je. — b) Varuje. — Rešilo je. — Opominjajo. — Naj uči! — Bode prosil. — c) Naj bi želel. — Bode nanosil. — Natrosili so. — Bodo natrgali. — Nalomila bosta. — Podaljšaj in dopolni vsakega teh najkrajših stavkov na vprašanja: a) Kdo? kaj? komu? — b) Kaj? (kdo?) koga? česa? — c) Kdo? komu? česa? Tako-le: a) Kdo je prinesel? Kaj je prinesel? Komu je prinesel? — b) Kaj? (kdo?) varuje? Koga varuje? Česa varuje? — c) Kdo želi? Komu želi? Česa želi? i. t. d.

69. Poišči v berilu „Moj prijatelj Gruden.“ (3. čit. str. 22.) vse besede, ki določujejo glagole na vprašanja: Kdo? ali: kaj? — Koga? ali: česa? — Komu? ali: čemu? — Koga? ali: kaj?

Spisje.

70. Moja čitanka. Moja čitanka ima naslov: „Čitanka za obče ljudske šole. Izdaja v štirih delih. III. del. Za četrto in peto šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol. Sestavila Henrik Schreiner in Fr. Hubad.“ Izšla je na Dunaju v cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig. Cena vezani knjigi je 1 K 70 h.

Trde platnice so rjavo prevlečene, hrbet in vogli so platneni. Knjiga ima 260 strani.

Vsebina je razvrščena v četvero poglavij, ki imajo te-le nadpise: I. Povesti, pravljice, bajke, legende, basni in pesmi. II. Domočina in očetnjava. III. Iz knjige prirode. IV. Iz preteklih časov. V prvem poglavju je 64 beril; drugo jih ima 57, tretje 73, četrto pa razen cesarske pesmi 40 beril. Vsega vkup je torej 235 beril.

Hočem se potruditi, da si ohranim svojo čitanko vedno snažno.

Opiši tako svojo računico!

71. Naša šolska soba. Naša šolska soba je v drugem nadstropju in ima obliko pravokotnika. Vanjo pridemo z dolgega hodnika skozi duri v zahodni steni. Dolga je . . . , široka . . . in visoka . . . metrov. Oken ima četvero na južno stran. Peč stoji v sprednjem desnem kotu.

Spredaj je oder; na odru stojita učiteljeva miza in stol. Zraven mize je tabla in mizica za gobo in kredo.

Klopi so postavljene v dveh vrstah, v vsaki vrsti jih je po deset. V vsaki klopi sedijo po štirje učenci ali po štiri učenke.

Ob sprednji steni visé razpelo, podoba cesarja in toplomer, ob desni in zadnji steni pa različna učila.

Opiši slično vašo šolsko sobo! Opiši tudi domačo sobo!

72. Naša župna cerkev. Naša župna cerkev je v vasi Sezidali so jo na holmeu na južnem koncu vasi. Že od daleč te pozdravlja zvonik.

Krog in krog cerkve je lep prostor, ki je obdan z zidom. Cerkev je preprosta in ni baš velika, a zelo prijazna. V zvoniku so štirje lepo ubrani zvonovi in ura, ki nam zvesto napoveduje čas.

Cerkev ima samo eno ladjo. Oltarjev je petero. Veliki oltar je posvečen sv. Ivanu Krstniku in ima lepo podobo svojega patrona. Zato se imenuje cerkev „pri Sv. Ivanu Krstniku“. Postranski oltarji so manjši. Propovednica je na desni strani cerkve poleg zakristije (žagrada). Na koru so majhne, toda lične nove orgle, ki prav lepo pojó.

Tudi nekoliko kipov in slik krasi našo cerkev. Osobito lep je križev pot.

Na moški strani je dvanajst klopi in prav toliko jih je na ženski strani. Naša župna cerkev je torej resnično preprosta, a dostojna hiša božja.

Opišite slično vašo domačo župno cerkev! Opišite tudi kako cerkev podružnico! Opišite domačo hišo! Opišite šolsko poslopje!

* * *

Vprašanja: kje? pri kom? ali: pri čem? kam? od kod? kdaj? kako dolgo?

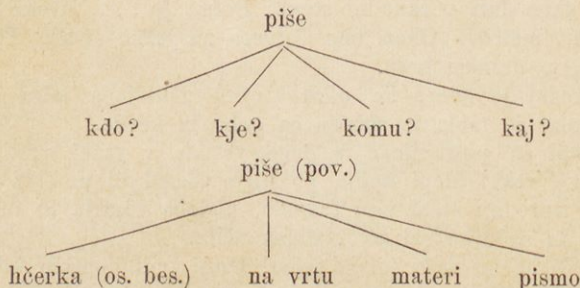
Hčerka piše materi pismo. Kje piše hčerka? Pri kom piše . . ? Pri čem piše . . ? Kam piše . . ? Od kod piše . . ? Kdaj piše . . ? Kako dolgo piše . . ?

Odgovori tem vprašanjem! N. pr. tako-le: Hčerka piše na vrtu materi pismo. Hčerka piše pri stricu materi pismo . . . in tako dalje.

Pomni:

Tudi na vprašanja: kje? pri kom? pri čem? kam? od kod? kdaj? kako dolgo? in slična daljšamo in dopolnjujemo stavke.

73. Razstavi in določi vse gornje odgovore po naslednjem načinu:

74. Dopolni po možnosti naslednje stavke na vprašanja: kje? pri kom? ali: pri čem? kam? od kod? kdaj? kako dolgo? —

Hlapec je nesel žito. — Potok teče. — Ptíček se je napil vode. — Drevo bode cvelo. — Trgal sem jabolka. — Trgovec je kupecu poslal blago. — Lovec je streljal divjačino. — Gledal sem podobe. — Solnce zahaja.

Vprašanja: kako? zakaj? zaradi česa? zaradi koga? čemú?
s kom? ali: s čim?

Hčerka piše materi pismo. — Hčerka lepo piše materi pismo. — Hčerka piše radi strica materi pismo. — Hčerka piše v tolažbo materi pismo. — Hčerka z bratom piše materi pismo. — Hčerka piše s peresom materi pismo.

Vprašaj v vsakem stavku z gornjimi vprašalnici in odgovarjaj! N. pr.: **Kako** piše hčerka?

Pomni:

1. *Tudi na vprašanja: kako? — zakaj? zaradi česa? zaradi koga? čemú? (v kak namen?) s kom? ali: s čim? in še na več drugih daljšamo in dopolnjujemo stavke.*

2. *Zakaj? (zaradi česa?) zaradi koga?: umreti zaradi (zavoljo) lakote, za lakoto; pomagati iz ljubezni, radi prijateljstva; se žalostiti radi otrok.*

Čemú? (v kak namen?): delati za starost; piti za žejo; iti v boj za domovino; moliti za dušo (v zahvalo); popevati v veselje — iti na polje orat, na travnik kositi; v (na) kaj? (v kak namen?): obrniti v (na) korist, v (na) škodo.

75. Začni z določnim glagolom in vprašaj s primernimi vprašalnici po vseh drugih besedah naslednjih stavkov ter jih razstavi po znanem načinu: Z veseljem sem sprejel prijatelja. — Pastir si poje v razvedrilo. — Ljubimo starše zavoljo Boga! — Strašno je včeraj bučala burja. — Z bratom sem se napotil v mesto. — Živi se tudi brez plenka in evenka. — Bogastvo se po niti nabira, po vrvi zapravlja. — Ženjice so šle zarana žet. — Zvonovi nas budé na delo. — Ne obračaj denarja v škodo! — Lukee je umrl za grižo. — Iz jeze ga je ranil. — S čim režemo? — Radi česa je sestra šla v mesto? ✓

76. Odgovori tem-le vprašanjem: Zakaj moramo Boga ljubiti? — Čemú služi rezilo? — Kako si napisal nalogo? — Radi koga se večkrat žalosté starši? — S kom se izprehajate po vrtu? — Čemú je sestra šla v mesto?

77. Dopolni naslednje stavke na vprašanja, ki stojé v oklepaju: Starček ne more (zaradi česa?) več hoditi. — (Po

čem?) spoznamo znance. — Delavci so hiteli (zaradi česa?) z delom. — Marsikdo obrne vse (na kaj?). — Danes je (kako?) izhajalo solnce. — Pojdimo v gozd (čemú?)! — Dobil sem knjigo (čemú?). — Kristjane so preganjali (radi česa?). — Učimo se (kako? radi koga?).

Hčerka je včeraj na vrtu lepo napisala materi pismo.

Pomni:

1. Z glagolom združimo lahko več besed v en stavek.
2. V gornjem stavku določujejo vse besede določni glagol (povedek), so od njega odvisne.

78. Poišči v naslednji povesti povedek za povedkom ter ga dopolni na znana vprašanja! (Izpusti pri tem besede v oklepaju!)

Oče so nekoč po obedu čitali pri mizi časopise. Iznenada vzkliknejo: „(Moj nekdanji) učitelj živi še danes. V novinah baš čitam novost. Dobil je (zlati) križec za zasluge. Sedaj biva v (bližnji) vasi. Jutri predpoldne se popeljemo tja ter ga obiščemo.“

(Drugi) dan smo se zarana peljali po železnici v vas posetit učitelja. Med vožnjo so pravili oče veselo: „(Ta) učitelj me je ljubil kakor oče. Storil mi je iz ljubezni (marsikatero) dobroto. Nikdar in nikjer ne pozabim (njegovih) nauk. Radi njega sem se marljivo učil (vseh) predmetov in se jako veselil pouka. Za tega voljo mu bodem vedno hvaležen. Ne pozabite tudi vi nikoli (svojih) učiteljev!“

79. Dopolni naslednje najkrajše stavke, kolikor moreš, na vprašanja: kdo? kaj? komu? česa? kje? kdaj? kam? kako? zakaj? čemú?

Nesli bodo. — Bal se je. — Govorila sta. — Učé se. — Darovali so. — Naj bi poslal.

80. Poišči v stavkih berila . . . (gl. 3. čit. str. . . !) povedek ter ga določi na znana vprašanja, kolikor moreš!

Spisje.

81. Lipa sredi vasi. Sredi naše vasi stoji lipa. Visoka je nekaj čez 15 metrov. Deblo meri 3 metre na visoko in 150 cm

v obsegu. Koš je lepo okrogel in zelo gost. Blizu vrha si je splela penica svoje gnezdece.

Baš sedaj je v cvetu. Kako to diši! Zato ima tudi sedaj vse polno gostov. Čebele, čmrlji, metulji in veliko drugih živalc pije in srka iz njenih dišečih čašic. Po vsem košu kar brenči in šumi.

Mati so mi naročili, naj jim prinesem lipovega cvetja. Posušili ga bodo, da bode za čaj, če bi kdo zbolel.

Posebno veselje imamo z lepimi srčastimi listi. Po listu spoznam lipo najlaže.

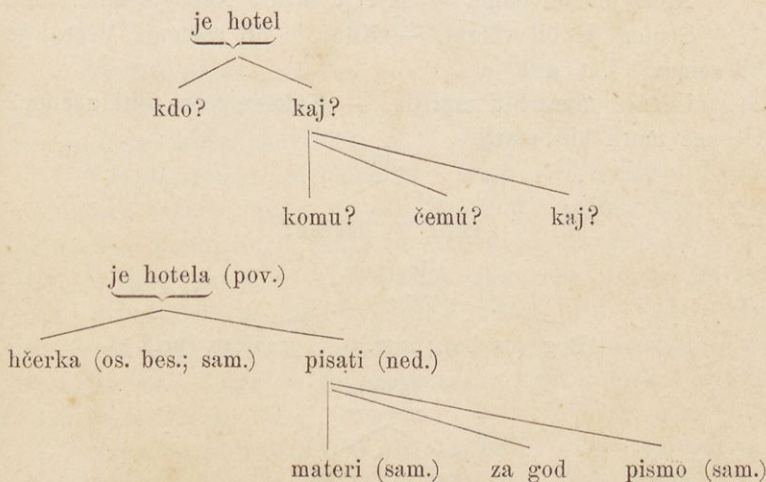
Krog naše lipe so klopi. Tamkaj se zbirajo sosedje po nedeljah in si marsikaj pripovedujejo. Tudi mi otroci se radi igramo pod lipo.

Opiši lipo v vaši vasi! Opiši tudi črešnjo (jablan, hruško) na šolskem vrtu!

* * *

Hčerka je hotela materi za god pisati pismo. Pastir mora iti zarana na travnik past. Ivo sme danes priti k meni.

Kaj je hotela hčerka? Komu je hotela pisati? — Vprašaj tako dalje in odgovarjaj!

Pomni:

Nedoločnik lahko določimo prav tako kakor določni glagol.

82. Razstavi in določi po gornjem načinu naslednje stavke:

Učenec ni znal brez napake napraviti naloge. — Sovražniki so morali po noči bežati iz tabora. — Ko bi mogel še sedaj v šoli poslušati nauke! — Nesreča te uči spoznavati prijatelja. — Od mladega moraš zmerno in pošteno živeti. — Vrtnar še ni utegnil pognojiti zemlje in skrbno otrebiti dreves. — Roparji so hoteli v gozdu napasti popotnike, pa niso mogli izvršiti nakane.

83. Dopolni nedoločnik naslednjih stavkov na razna vprašanja, kolikor moreš: Hudodelnik je hotel ubiti —. Želel bi osrečiti —. Kaznjeneec je poskušal ubežati —. Bog ti pomози prenašati —! Poveljnik zaukaže vojakom korakati —. Poskusite vzdigniti —! Bi li smeli igrati —? Učitelj nam je prepovedal hoditi —. Nehajte tožiti —! Vsakdo bi moral izpolnjevati —.

* * *

Bog je pravičen. — **Kdo** je? Bog je. — **Kakšen** je Bog? Bog je pravičen. Zima je bila huda. — **Kaj** je bilo? Zima je bila. — **Kakšna** je bila zima? Zima je bila huda.

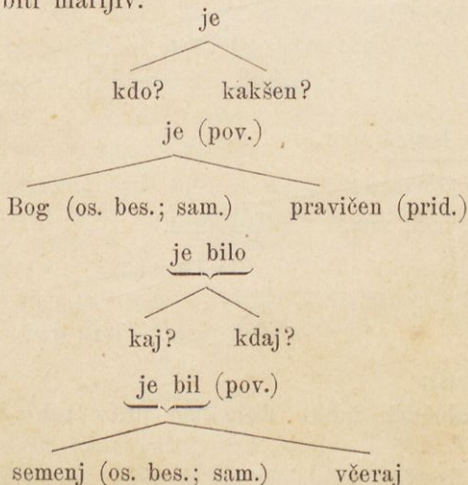
Angeli so duhovi. — **Kdo** je? Angeli so. — **Kaj** so angeli? Angeli so duhovi. Kranjsko je vojvodina. — **Kaj** je? Kranjsko je. — **Kaj** je Kranjsko? Kranjsko je vojvodina.

Vinograd je očetov. — **Čigav** je vinograd? Vinograd je očetov. — Hiša je materina. — **Čigava** je hiša? Hiša je materina.

Nebo je nad nami. — **Kje** je nebo? Nebo je nad nami.

Semenj je bil včeraj. — **Kdaj** je bil semenj? Včeraj je bil semenj! i. t. d.

Učenec mora biti marljiv. — **Kakšen** mora biti učenec? Učenec mora biti marljiv.

Pomni:

1. Tudi določni glagol „biti“ je povedek.

2. Razen z osebkovo besedo še ga določujemo na vprašanja: kakšen? kaj? čigav? pa tudi na vprašanja: kje? kdaj? in druga.

3. Tudi njegov nedoločnik določujemo tako.

84. Začni z glagolom „biti“ in vprašaj s primerno vprašalnico po vseh drugih besedah naslednjih stavkov ter jih razstavi po gornjih vzorcih: Videk je učenec. — Gozdič je (že) zelen. — Tablica je bila Francetova; sedaj je moja. — Prešeren je bil v Vrbi doma. — Danes je bil nadzornik v šoli. — Vsakdo želi srečen biti. — Danes moram biti na delu. — Jurčič je bil pisatelj. — Jože ni hotel biti rokodelec. — Senčnica vam bodi v hladilo! — Včeraj sem moral biti pri stricu. — Gobica naj bode tvoja! — Danes ni na nebu nikjer oblaka. — Hočemo biti vselej poštene.

85. Določi po gornjih vprašanih glagol „biti“ v 1. odstavku berila „Mačka“ (gl. 3. čit. str. 129.!) — Prav tako stori s 1. odstavkom berila „Svinja“ (gl. 3. čit. str. 135.!).

86. Določi v stavkih 84. naloge glagol „biti“ po osebi, številu, času in naklonu!

Spisje.

87. Mesarjev pes. Naš mesar ima silno velikega psa. Ime mu je Sultan. Ves črn je in ima precej dolgo dlako. Gobec mu je dolg, ušesa pa viseča.

V hudi vročini rad poležava v senci pred mesnico. Kadar od velike vročine težko sope z odprtimi lapami, kaže usta polna lepo belih, ostrih zob. In močen je, da mu ne bi bil izlahka drug pes kos. Temu priti med zobe, to bi ne bila šala. Zategadelj se ga izogibljejo drugi psi. Tudi otroci mu gredó daleč s pota. Nobeden se ne upa ga dražiti. Samo mesarjev mali deček se rad poigrava z njim. Njemu nič ne stori, če tudi nanj leže.

Navadno je videti zelo len. Če leži v senci, se ne gane rad. Samo včasih hlastne po kaki nadležni muhi. Kadar pa z gospodarjem ženeta telce domov, je zelo živahen. Urno skače krog teleta in laja.

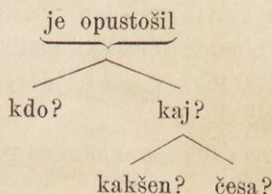
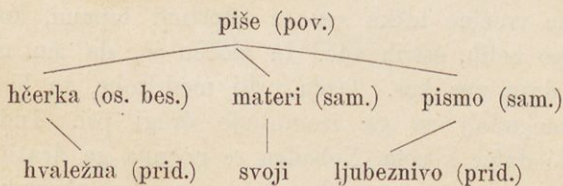
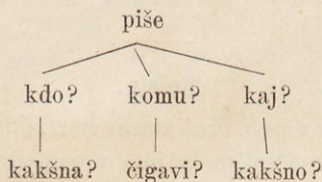
Opiši kakega drugega, znanega psa! Opiši vašega mačka (konja, kravo dimo)!

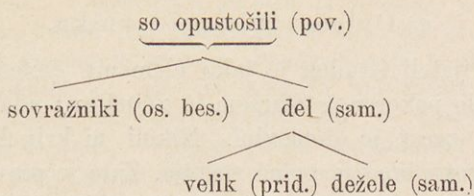
b) Določevanje samostalnika.

1. Hčerka piše materi pismo. **Kakšna** hčerka piše? Hvaležna hčerka piše. — **Kakšno** pismo piše? Piše ljubeznivo pismo. — **Čigavi** materi piše? Svoji materi piše. Hvaležna hčerka piše svoji materi ljubeznivo pismo. — Lepota nas razveseljuje. **Čigava** lepota nas razveseljuje? Lepota sveta nas razveseljuje. — Izprehod je prijeten. **Kakšen** izprehod je prijeten? Izprehod po gozdu je prijeten.

2. Bratje so kupili njive. **Koliko** bratov je kupilo? Trije bratje so kupili. — **Koliko** njiv so kupili? Trije bratje so kupili štiri njive. — **Katera** njiva je največja? Njiva pri šoli je največja. — **Kateri** brat jo je kupil? Najstarejši brat jo je kupil.

3. Četrtnina leta se trije meseci. **Česa** četrtnina so trije meseci? Četrtnina leta so trije meseci. — Sovražniki so opustošili velik del dežele. **Česa** velik del so opustošili? Sovražniki so opustošili velik del dežele.

Pomni:

1. Tudi samostalnike je treba mnogokrat bolj določiti in tako stavek podaljšati.

2. Določujemo jih na vprašanja: kakšen, a, o? čigav, a, o? koliko? kateri, a, o? česa?

Pazi:

Kakšen? velik, majhen, lep, marljiv, mil, lipov, pastirski, po gozdu (izprehod).

Čigav? očetov, učiteljev, sosedov, sestrin, moj, tvoj, vaš, narave (lepota) i. t. d.

Koliko? eden, dva, trije, štirje . . .

Kateri? ta, oni, tisti, srednji, spodnji, prvi, drugi, zadnji, tukajšnji, današnji, ljubljanski, kranjski, pri šoli (njiva) i. t. d.

Česa? denarja (polovica), zemlje (Stvarnik), pšenice (kopa), soka (žlica), lruha (kos) i. t. d.

88. Razstavi in določi po gornjih vzorcih naslednje stavke: Materin blagoslov otrokom hiše zida, očetova kletev pa jih podira. — Denar je nabrušen nož. — Kranjska dežela ima visoke gore, čudovite reke, krasna jezera in imenitne jame. — Ptujsko polje leži na desnem bregu Drave. — Slovenske gorice slovó po svoji lepoti. — V šestih dneh je Bog ustvaril ves svet, sedmi dan je počival. — V prvi polovici majnika požró hrošči listje in cvetje dreves. — Zatirajmo tega sovražnika na vso moč! — Štajerska dežela ima dve veliki reki. — Na našem vrtu rastó štiri hruške. — Pod vsako hruško vidimo kup nabranega sadja.

89. Izpiši iz stavkov prejšnje naloge vse besede, ki določujejo samostalnike, ter pristavi v oklepaju vprašalnico, ki ji odgovarjajo! Tako-le: Materin (čigav?) i. t. d.

90. Isto (kakor v 89. nalogi) izvrši s stavki berila . . . (gl. 3. čit. str. . .)!

91. Določi samostalnike v stavkih 74. in 75. naloge s primernimi besedami!

c) Določevanje pridevnika.

Moj prijatelj Gruden je jako plemenit. Deležen je lepih čednosti. Zelo pokoren je staršem in učiteljem; udan je svojim prijateljem; zvest je domovini. Nikoli ni kriv kakega prestopka. Njegovo sree je polno sočutja. Zato je prav vseč vsem ljudem; vreden je ljubezni in spoštovanja. Naš učitelj je Grudna zelo vesel.

Kako plemenit je Gruden? Česa je deležen? Komu je pokoren? Komu je udan? Čemu je zvest? Česa ni kriv? Česa je polno njegovo sree? Komu je vseč? Kako je vseč vsem ljudem? Česa je vreden? Koga je naš učitelj vesel? Kako je Grudna vesel?

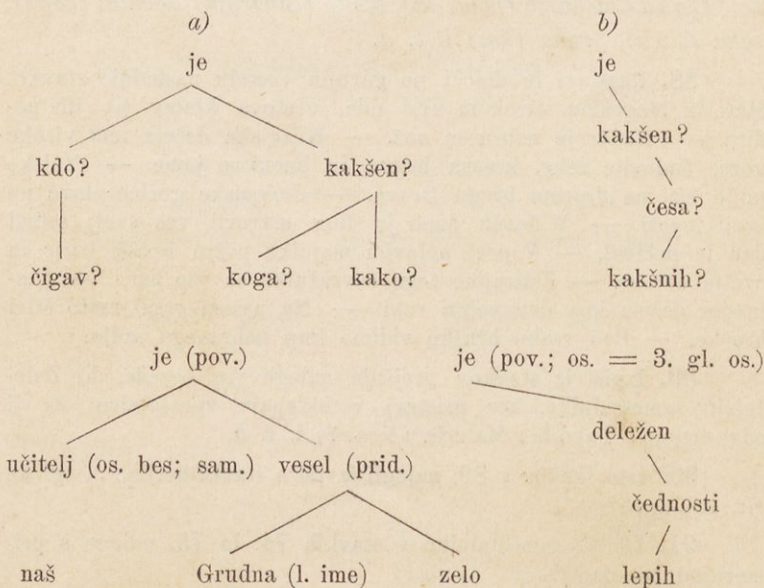
Odgovori tem vprašanjem!

Pomni:

1. Tudi pridevnike je večkrat treba natančneje določiti in tako stavek podaljšati.

2. Določujemo jih na vprašanja: koga? ali: česa? komu ali: čemu? in kako?

92. Razstavi in določi gornje stavke po naslednjem načinu!

93. Poišči v naslednjih stavkih pridevnike, ki so določeni na vprašanja: komu? ali: čemu? koga? ali: česa in kako?

Vernih duš dan je posvečen spomenu umrlih. — Marljiv učenec je vreden pohvale. — Vsi smo cesarju popolnoma podložni. — Avstrija je jako polna čudovitih pokrajin. — Človeško življenje je zelo podobno vodi. — Ptice pevke so sadnemu drevju prav koristne. — Zajec je po zimi škodljiv mladim drevesom. — Račja noga je veslu podobna. — Vsakdo je močno potreben milosti božje.

c) Razčlemba stavka.

Pomni:

1. Na razna vprašanja določujemo glagole, samostalnike in pridevnike ter tako daljšamo stavke.

2. Stavek je sestavljen iz različnih stavkovih členov (st. čl.).

3. Vprašati po stavkovih členih se pravi stavek razčleniti.

4. Najvažnejši stavkov člen je povedek.

94. Razčleni po dosedanjih vzorcih povest „Drago zeljce“ (3. cit. str. 39.)!

95. Določi vse povedke prej imenovane povesti po oseb, številu, času in naklonu!

96. Ponovi vse, kar veš o piki, vprašaju, klicaju, dvopičju in narekovaju, ter dokaži to v povesti „Drago zeljce“!

Spisje.

97. Odgovori tem-le vprašanjem:

Ovca. 1. Kje živi? (v hlevu in na pašniku). 2. Kaj jé? (travo, deteljo, seno). Kaj gre ovci posebno v slast? (sol). Kaj stori z živežem, ki ga je že zaužila? 3. Kakšna žival je torej ovca? (prežvekovalka). 4. Kakšna je glava? (podolgasta in koničasta). Kakšen je trup? (valjast). Kakšen je rep? (dolg in viseč). Kakšne so noge? (tanke). Koliko parkljev ima? (štiri). S čim je pokrita? (z volno). Kakšne barve je? (bela, črna, lisasta). 5. Kaj uporabljamo od ovce? (meso, volno, kožuh, tolščo, črevesa). 6. Kako pravimo njenemu glasu? (beketanje). Katere lastnosti ima ovca? (trapasta, krotka, pohlevna). Kako se imenuje samec? (oven), kako mlada ovca? (jagnje). Za kom gre vselej ovčja čreda? (oven).

Vprašanja, po katerih lahko opišeš živali: 1. Kje živi? 2. Kaj jé? 3. K katerim živalim spada? 4. Kakšna je? (velikost, s čim je pokrita, barva; kakšna je glava, kakšen trup, kakšne okončine). 5. S čim koristi ali škoduje? 6. Katere lastnosti ima?

98. Opiši po teh vprašanjih: a) svinjo, b) krta, c) miš!

III. Sklanjatev.

A. Samostalnik.

a) Ponavljalne vaje.

99. Zapiši po deset imen *a)* različnih stanov, *b)* domačih živali, *c)* divjih živali, *č)* ptic, *d)* poljskih rastlin, *e)* gozdnih dreves, *f)* reči v kleti! — Razstavi te samostalnike na zloge! (Pazi na dvopičje in na vejice!)

100. Zapiši po deset *a)* krstnih moških, *b)* krstnih ženskih, *c)* rodbinskih imen, *č)* imen mest, trgov in vasi ter njih prebivalcev, *d)* imen gorovij, gor in hribov, *e)* imen rek, jezer in potokov!

Pomni:

1. Krstna in rodbinska imena, 2. imena mest, trgov, vasi in njih prebivalcev, 3. imena gorovij, gor in hribov, imena rek, jezer in potokov so lastna imena (last. im.).

101. Tvorí s priponami „-ost, -ota, -oba“ samostalnike iz teh-le pridevnikov: vesel, svetel, visok, topel, tesen, gost, bridek, dober, gorek, izobražen, prazen, dolg, odsoten, zvest, priden, potuhnjén, mlad, grd, nor, gníl, drzen! Rabi te samostalnike v stavkih! Na pr.: Vesel, veselost. Veselost nedolžnih otrok veseli tudi starše.

102. Tvorí s pripono „-ba“ samostalnike iz glagolov: ovaditi, udeležiti se, dvojiti, gosti (godem), hliniti, vaditi, družiti. Katere besede imenujemo samostalnike?

103. Poišči v berilu samostalnike, povej, kaj pomenijo, določi jim spol in število, postavi jih v ednino, dvojino in množino!

104. Tvorí s priponami „-ica, -ka ali -inja“ ženske samostalnike iz teh-le moških: berač, krojač, Celjan, plemenitaš, pomočnik, roditelj, osel, pes, kristjan, pekar, rešitelj, težak, golob, upravitelj!

Dodaj ženske samostalnike še tem-le moškim: starec, vrabec, Slovenec, Nemec, Kranjec, Štajerec, Primorec!

105. Tvorí manjšalne besede iz teh-le samostalnikov: vrabec, stol, nos, siromak, kup, holm, obraz, jezik, grof, človek, gospod, križ, konj, ptič, glas, prah, prostor, novee, Bog, snop; — posoda, postelj, solza, krava, dolina, Marjeta, ptica, zibel, stvar, Jera, luč, žival; — delo, lice, čelo, dekle, vino, pismo, drevo, jajce, solnce!

b) Manjšalne besede druge vrste:

Zvon — zvonec — zvonček;

nož — nožič — nožiček;

stvar — stvarca — stvarčica;
vino — vince — vinčece.

Pomni:

V otroškem, milovalnem in prilizovalnem govoru pomanjšujemo včasih manjšalne besede vdrugič. Za to rabimo pripone: „-ek, -ica, -ce“.

106. Tvorí manjšalne besede prve in potem, kjer je mogoče, druge vrste: hleb — hlebec — hlebček, kos, hrib, kamen, sin; grozd — grozdič — grozdiček, osel, kralj, mož, otrok, snop, fant, gozd; cerkev — cerkvica — cerkvičica, glava, žival, megla, jagoda.

c) Sklanjatev ženskih samostalnikov na „a“.

Ednina: 1. Deklica je močno plakala. 2. Deklice ni bilo doma. 3. Daj deklici kos kruha! 4. Ali poznaš to deklico? 5. Mati je bedela pri deklici. 6. Deček se je igral z deklico

Dvojina: 1. Deklici sta močno plakali. 2. Deklic (dveh) ni bilo doma. 3. Daj deklicama kruha! 4. Ali poznaš te deklici? 5. Mati je bedela pri deklicah (dveh). 6. Deček se je igral z deklicama.

Množina: 1. Deklice so močno plakale. 2. Deklic ni bilo doma. 3. Daj deklicam kruha! 4. Ali poznaš te deklice? 5. Mati je bedela pri deklicah. 6. Deček se je igral z deklicami.

Vprašaj v teh stavkih po besedi „deklica“!

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
1. Kdo?	deklica	deklici	deklice
2. Koga?	deklice	deklic	deklic
3. Komu?	deklici	deklicama	deklicam
4. Koga?	deklico	deklici	deklice
5. Pri kom? (kje?)	pri deklici	pri deklicah	pri deklicah
6. S kom?	z deklico	z deklicama	z deklicami

Pomni:

1. Na različna vprašanja odgovarjamo z različnimi oblikami istega samostalnika. Te različne oblike imenujemo sklone samostalnika.

2. Skloni se razlikujejo po končnicah.

3. V slovenščini imamo šestero sklonov v ednini in prav toliko v dvojini in množini.

Ednina: 1. Stena je bela. 2. Zidarji še niso dovršili stene. 3. Mokrota je steni močno škodila. 4. Zidarji so steno pobelili. 5. Peč stoji pri steni. 6. S steno se je tudi streha podrla.

Postavi v teh stavkih besedo stena v dvojino in množino. Vprašaj po tej besedi!

Pomni:

4. Po različnih sklonih vprašamo s temi-le vprašanji:

Prvi sklon (imenovalnik): kdo ali kaj? (1. skl. imen.)

Drugi „ (rodilnik): koga ali česa? (2. skl. rod.)

Tretji „ (dajalnik): komu ali čemu? (3. skl. daj.)

Četrty „ (tožilnik): koga ali kaj? (4. skl. tož.)

Peti „ (mestnik): pri kom ali pri čem? kje? (o kom ali o čem?) (5. skl. mest.)

Šesti „ (družilnik ali orodnik): s kom ali s čim? (6. skl. druž. ali orod.)

5. Z vprašanji: kdo? koga? komu? koga? pri kom? s kom? vprašamo po osebah, z vprašanji: kaj? česa? čemu? kaj? pri čem? in s čim? po rečeh.

6. Samostalnike staviti v razne sklone ednine, dvojine ali množine se pravi jih sklanjati.

107. Odgovori naslednjim vprašanjem z besedami v oklepajih a) v ednini, b) v dvojini, c) v množini! (Sestra, žena, dekla, kmetica, romarica, gosposinja.)

1. Kdo ali kaj me kliče? 2. Koga ali česa se spominja otrok? 3. Komu ali čemu je treba zdravnika? 4. Koga ali kaj boli glava? 5. Pri kom ali pri čem si bil? 6. S kom ali s čim si govoril?

Pazi: V šestem sklonu govorimo in pišemo pred nemimi soglasniki „s“, pred zvonečimi soglasniki in pred samoglasniki pa „z“. Torej: „s sestro, s kmeticami“, toda: „z omaro, z deklama, z gosposinjami.“

108. Odgovori istotako z besedami v oklepajih naslednjim vprašanjem:

1. Kdo ali kaj je visoko? 2. Koga ali česa ne vidiš? 3. Komu ali čemu je podobna gora (streha, šola i. t. d.)? 4. Koga ali kaj si videl? 5. O kom ali o čem smo se včeraj učili? 6. S kom ali s čim ima delavec veliko opraviti? (Streha, šola, miza, hiša, lipa, omara.)

109. Sklanjaj po vprašanjih te-le samostalnike:

Lisica, babica, senca, pravda, njiva, Vila, dežela, beseda, noga, planina, gorica i. t. d.

Pomni:

1. skl. cerkev; 2. skl. cerkve; 3. skl. cerkvi; 4. skl. cerkev;
5. skl. pri cerkvi; 6. skl. s cerkvijo. *Dvojina in množina tega samostalnika se sklanjata tako kakor deklica.*

110. Sklanjaj kakor cerkev samostalnike: molitev, breskev, britev, bukev, redkev, obutev!

Pomni:

1. skl. mati; 2. skl. matere; 3. skl. materi; 4. skl. mater;
5. skl. pri materi; 6. skl. z materjo. *Dvojina in množina samostalnika mati se sklanjata tako kakor deklica.*

111. Sklanjaj kakor mati tudi samostalnik hči! Rabi samostalnika mati in hči v stavkih v različnih sklonih!

* * *

Drvarnica je shramba za drva. Kaj je ledenica, kolnica, mesnica, predivnica, žitnica?

Spalnica je spalna soba (soba ali zaprt prostor, kjer se spi). Kaj je čitalnica, kovačnica, pisarnica (= pisarna), pivnica, predilnica, sušilnica, telovadnica, učilnica?

Snežnica je snežna voda. Kaj je potočnica, studenčnica, rečnica, zelnica, repnica, deževnica, kapnica?

Mrzlica (mrzel) je bolezen. Tvori na isti način imena bolezní iz pridevnikov: goreč, pljučen, vroč, padav, zlatén!

Spisje.

112. Opiši raco (gl. 3. čit. str. 142!) po teh-le točkah: 1. Kakšne noge ima raca? Kako se premika? K katerim pticam spada? 2. Kakšen je kljun? 3. Barva a) domače, b) divje race. 4. Lastnosti race. (Živi v družbi, si maže peresa, je čista in požrešna). 5. Kaj jí? 6. S čim nam koristi?

113. Slično opiši gos!

114. Poljska vrana. 1. Kje biva p. v.? (po poljih in travnikih). Kam prihaja čestokrat po zimi? (v vasi). 2. K katerim pticam spada poljska vrana? (k pevkam). 3. Kako velika je? (kakor kokoš). Kakšen je kljun? (raven in močen). S čim so nosnice pokrite? (s ščetinastim perjem). Kakšno je perje po barvi? (črno). Kaj ima na prstih? (kremlje). 4. Kje si spleta

gnezdo? (na visokih drevesih). 5. Kaj jé? (žuželke, črve in zrnje). 6. Je li koristna ali škodljiva? (zelo koristna). 7. Katere lastnosti še ima? (previdna in plašljiva).

115. Opiši na sličen način kosa, goloba, slavčka!

c) Sklanjatev moških samostalnikov.

1.

Ednina: 1. Travnik je že pokošen. 2. Trava našega travnika je zelo visoka. 3. Suhemu travniku je treba mokrote. 4. Kosci so travnik pokosili. 5. Njiva je kar pri travniku. 6. Oče nimajo s travnikom nič veselja.

Dvojina: 1. Travnika sta že pokošena. 2. Trava naših (dveh) travnikov je zelo visoka. 3. Suhima travnikoma je treba mokrote. 4. Kosci so travnika pokosili. 5. Njivi sta kar pri (obeh) travnikih. 6. Oče nimajo s travnikoma nič veselja.

Množina: 1. Travniki so že pokošeni. 2. Trava naših travnikov je zelo visoka. 3. Suhim travnikom je treba mokrote. 4. Kosci so travnike pokosili. 5. Njive so kar pri travnikih. 6. Oče nimajo s travniki nič veselja.

Določi z vprašanji sklon besede **travnik** v vseh teh stavkih!

2.

Ednina: 1. Jelen je lepa žival. 2. Lovec se je usmilil jelena. 3. Jelenu odpade vsako leto rogovje. 4. Naložite jelena na voz! 5. Pri jelenu je stal njegov mladič. 6. Loveci so dospeli z jelenom domov.

Določi z vprašanji sklon besede **jelen** v teh stavkih! Postavi v teh stavkih besedo jelen v dvojino in množino in določi istotako sklon besede jelen!

Ednina:

1. skl. (imen.)	travnik,	jelen
2. „ (rod.)	travnika,	jelena
3. „ (daj.)	travniku,	jelenu
4. „ (tož.)	travnik,	jelena
5. „ (mest.)	pri travniku,	pri jelenu
6. „ (orod.)	s travnikom,	z jelenom

Dvojina:

1. skl. (imen.)	travnika,	jelena
2. " (rod.)	travnikov,	jelenov
3. " (daj.)	travnikoma,	jelenoma
4. " (tož.)	travnika,	jelena
5. " (mest.)	pri travnikih,	pri jelenih
6. " (orod.)	s travnikoma,	z jelenoma

Množina:

1. skl. (imen.)	travniki,	jeleni
2. " (rod.)	travnikov,	jelenov
3. " (daj.)	travnikom,	jelenom
4. " (tož.)	travnike,	jelene
5. " (mest.)	pri travnikih,	pri jelenih
6. " (orod.)	s travniki,	z jeleni

Pomni:

V ednini je tožilnik živih bitij enak roditelju, tožilnik neživih stvari in reči pa je enak imenovalniku.

116. Odgovori tem-le vprašanjem s samostalniki v oklepajih *a)* v ednini, *b)* v dvojini, *c)* v množini! (Potok, koren, zvonik, steber, jarek, sveder, prst):

1. Kdo ali kaj je to? 2. Koga ali česa manjka? 3. Komu ali čemu si se čudil? 4. Koga ali kaj sta ogledovala? 5. O kom ali o čem ste pisali nalogo? 6. S kom ali s čim se je dete pogovarjalo?

117. Odgovori istotako s temi samostalniki: deček, pajek, golob, pes, posel!

1. Kdo ali kaj je v izbi? 2. Koga ali česa so se ustrašili otroci? 3. Komu ali čemu se je deklica umaknila? 4. Koga ali kaj bodo oče zapodili? 5. O kom so vam včeraj pripovedovali učitelj? 6. S kom ali s čim se rad družijo deček (pajek, golob...)? (Deček se rad družijo z dečkom. Pajek se rad družijo s pajkom i. t. d.)

118. Sklanjaj po vprašanih te-le samostalnike: črv, gospod, nohet, pečat, orel, pekel, veter, kamen (rod. kamna ali kamena), apostol (rod. apostola), angel (rod. angela), prapor, tabor, prepir, večer, zastor, oče (rod. očeta).

Edn. 6. skl.: s pevcem, z mečem, s košem, z nožem, s krajem;

Dvoj. 2. skl.: pevcev, mečev, košev, nožev, krajev;

3. " pevcema, mečema, košema, nožema, krajema;

6. " s pevcema, z mečema, s košema, z nožema, skrajema;

Množ. 2. skl.: pevecv, mečev, košev, nožev, krajev;
3. „ pevcem, mečem, košem, nožem, krajem.

Pomni:

Za soglasniki c, č, š, ž, j, (lj, nj, rj) se pri sklanjatvi moških samostalnikov izpreminja samoglasnik „o“ v „e“. Te soglasnike imenujemo mehke soglasnike.

119. Sklanjaj te-le samostalnike: jezdec, jazbec, mrtvec, kosec (rod. kosca), pevec, zajec, mesec (rod. mesca ali meseca); bič, črvič, ribič, kovač, obroč, kmetič, plašč, mladenič; križ, mož, revež, madež, sadež, drobiž; rovaš, tovariš, velikaš, plemenitaš, mejaš; loj, gnoj, boj, znoj, gaj, raj, učitelj, črevelj, kašelj, konj, suženj, sveženj, seženj; cesar (rod. cesarja), mizar, denar, goldinar, doktor!

120. Bah-ati se — bahač. Tvori tako samostalnike a) moškega, b) če je mogoče, tudi ženskega spola iz glagolov: jahati, kopati, kovati, orati, pisati, vezati, brati (berem), krojiti! Rabi te samostalnike v stavkih!

121. Uči-ti — učitelj. Tvori tako samostalnike iz glagolov: krstiti, miriti, mučiti, pisati, rediti, voditi, činiti, deliti, množiti, vršiti! Kaj delajo te osebe?

Spisje.

122. Opiši a) belouško, b) povodno (zeleno) žabo! Izpremeni, kolikor je mogoče, izraze!

Belouška. 1. Kača. 2. Zraste laket dolga. Na tilniku dve rumeni ali belkasti lisi. Špičasti zobje. Jezik razcepljen, zelo gibek. Trup valjast, zgoraj in po straneh z luskami pokrit, vrh glave pločice, po trebuhu široke, obročkaste luske. Plavkasta, po hrbtu dve vrsti črnih peg. Na trebuhu črna in na obeh straneh belolisasta. 3. Živi ob vodi in na vlažnih krajih. Plava jako dobro in se potaplja. Po zimi prespava v zemeljskih luknjah. 4. Se hrani večji del z žabami, lovi pa tudi ribice, martince, v mladosti celo črve in žužke. Znese 20—36 jajec. 5. Koristna.

Povodna žaba. 1. Živi povsod v naših stoječih in tekočih vodah. 2. 7 cm dolga, zadnji skoki merijo 8 cm, sprednji krajši. Po vrhu zelena, sem ter tja črnolisasta, ima po dolgem tri rumene proge, po trebuhu belkasta. 3. Dobro plava, daleko poskakuje. Pomladi leže jajca. Žabji krak. Iz jajec se izvalé paglavci. Le-ti imajo debelo glavo, dolg rep, a nobenih nog. Po zimi prespava. 4. Živež: žužki, črvi, polži, mlade ribe. 5. Žabja bedra so okusna in lahka jed.

d) Sklanjatev srednjih samostalnikov.

Ednina: 1. Mesto se širi ob bregovih reke. 2. V različnih delih mesta so lepa poslopja. 3. Junak je čast svojemu rojstnemu mestu. 4. Požar je mesto celó uničil. 5. V mestu so različni uradi. 6. Primerjajte vas z mestom!

Dvojina: 1. Mesti se širita ob bregovih reke. 2. V različnih delih mest (obeh mest) so lepa poslopja. 3. Junaka sta čast svojima rojstnima mestoma. 4. Požar je mesti celó uničil. 5. V mestih (v obeh mestih) so različni uradi. 6. Primerjajte vasi z mestoma!

Množina: 1. Mesta se širijo ob bregovih reke. 2. V različnih delih mest so lepa poslopja. 3. Junaki so čast svojim rojstnim mestom. 4. Požar je mesta celó uničil. 5. V mestih so različni uradi. 6. Primerjajte vasi z mesti!

Določi z vprašanji sklon besede „mesto“ v teh stavkih!

Ednina: Dvojina:

1. skl. (imen.)	mesto	mesti
2. „ (rod.)	mesta	mest (obeh, dveh mest)
3. „ (daj.)	mestu	mestoma
4. „ (tož.)	mesto	mesti
5. „ (mest.)	pri mestu	pri mestih (pri obeh, dveh mestih)
6. „ (orod. ali druž.)	z mestom	z mestoma

Množina:

1. skl. (imen.)	mesta
2. „ (rod.)	mest
3. „ (daj.)	mestom
4. „ (tož.)	mesta
5. „ (mest.)	pri mestih
6. „ (orod. ali druž.)	z mesti

123. Sklanjaj po vprašanjih te-le samostalnike: leto, jabolko; rebro, bedro; sedlo, korito, gnezdo, jezero, deblo, okno, duplo, vino, pismo, platno!

Pomni:

Srednji samostalniki pogosto nimajo dvojine. Govori in piše se „dvoje oken (namesto dve okni), dvoje vino, dvoje proso, dvoje platno i. t. d.“

124. Imen.: pero, rod.: peresa, daj.: peresu i. t. d. Sklanjaj

ta samostalnik! Sklanjaj takisto: črevo, telo, uho, (ušesa), slovo; kolo (množ. kolesa in kola), drevo (množ. drevesa in drva)! Razločuj po pomenu: kolesa in kola, drevesa in drva, nebo in nebesa!

125. Tele (rod. teleta, daj. teletu i. t. d.). Sklanjaj istotako: deklé, dete (deteta), jagnje, kozlé, kljuse, mače, pišče, prase, žrebe, ščene, pleče, otrocé!

126. Ime (rod. imena, daj. imenu i. t. d.). Sklanjaj istotako: breme, pleme, seme, sleme, vime, vreme, teme!

6. skl.: z mestom — toda: z licem, z bivališčem, s sadjem.

Pomni:

Tudi pri samostalnikih srednjega spola se za mehkimi soglasniki (c, č, š, ž in j) izpreminja samoglasnik „o“ v „e“.

127. Sklanjaj: sree, solnce, jajce (množ. rod. jajec!), kopje (brez dvoj.; množ. rod. kopij!), narečje, predmestje, morje, polje (množ. rod. polj!).

128. Rabi samostalnike 123.—127. naloge v različnih sklonih ednine, dvojine in množine v stavkih!

e) Sklanjatev ženskih samostalnikov, ki imajo v rodilniku ednine končnico -i.

Ednina: 1. Nit se je porabila pri šivanju. 2. Napravi vozec na koncu niti! 3. Koreninica je niti podobna. 4. Vdeni nit v šivanko! 5. V platnu je nit pri niti. 6. Z nitjo se šiva.

Dvojina: 1. Niti sta se porabili pri šivanju. 2. Napravi vozec na koncu niti (obeh niti)! 3. Koreninici sta nitma podobni. 4. Vdeni (obe) niti v šivanki! 5. Na robu platna sta dve beli niti pri dveh rdečih nitih. 6. Z (dvema) nitma se močno zašije.

Množina: 1. Niti so se porabile pri šivanju. 2. Napravite vozec na koncu (vseh) niti! 3. Koreninice so nitim podobne. 4. Vdenite niti v šivanke! 5. V platnu so niti pri nitih. 6. Z nitmi se šiva.

Določi sklon besede nit v teh stavkih:

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
1. skl. (imen.)	nit	niti	niti
2. „ (rod.)	niti	niti	niti
3. „ (daj.)	niti	nitma	nitim
4. „ (tož.)	nit	niti	niti
5. „ (mest.)	pri niti	pri nitih	pri nitih
6. „ (orod.)	z nitjo	z nitma	z nitmi

129. Odgovori tem-le vprašanjem z besedami v oklepajih *a)* v ednini, *b)* v dvojini, *c)* v množini! (Miš, kopel, senožet, žival, piščal, perut).

1. Kdo ali kaj je tvoje? 2. Koga ali česa se veseliš? 3. Komu ali čemu se pozna poškodovanje? 4. Koga ali kaj so gledali možje? 5. O kom ali čem se pogovarjate? 6. S kom ali s čim ste imeli opraviti?

130. Sklanjaj: zibel, čeljust, jesen, modrost, pamet, korist, oblast, čednost, vrednost, zapoved!

Edn.: 1. bolezen, 2. bolezní, 3. bolezní, 4. bolezen, 5. pri bolezní, 6. z bolezníjo;

Dvoj.: 1. bolezní, 2. bolezní, 3. bolezníma, 4. bolezní, 5. pri bolezníh, 6. z bolezníma;

Množ.: 1. bolezní, 2. bolezní, 3. bolezním, 4. bolezní, 5. pri bolezníh, 6. z bolezními.

131. Sklanjaj kakor „bolezen“: prikazen, pesem, basen, misel, povodenj, raván (rod. ravní).

Edn.: 1. gos, 2. gosí, 3. gósi, 4. gos, 5. pri gósi, 6. z gosjó.

Dvoj.: 1. gosí, 2. gosí, 3. goséma, 4. gosí, 5. pri goséh, 6. z goséma.

Množ.: 1. gosí, 2. gosí, 3. gosém, 4. gosí, 5. pri goséh, 6. z gosmí.

132. Sklanjaj kakor „gos“: laž, kost, pest, klop, peč, skrb!

Spisje.

133. Odgovori tem-le vprašanjem!

Ščuka. 1. Kaj je ščuka? (Riba). 2. Kako dolga zraste? (1 m). Kakšno obliko ima glava? (dolga in široka). Kakšne so oči? (velike). Kaj ima v gobcu? (mnogo špičastih zob). Kaj ima pri glavi? (škrge). Čemu so ji škrge? (da diha). Kakšne oblike je trup? (dolg in ozek). Kaj ima ščuka namesto nog? (plavute). Čemú ima plavute? (da plava). S čim je život pokrit? (z luskami). Kakšna je ščuka po barvi? (po hrbtu in na straneh sivozelena, trebuh belkast). 3. Kje živi ščuka? (po rekah, jezerih in ribnikih). 4. Kaj žre? (ribe, žabe in druge povodne živali). 5. S čim nam koristi? (s svojim okusnim mesom). 6. Kakšne lastnosti ima ščuka? (roparska, požrešna in zvita).

Opiši slično karpa! (Gl. 3. čit. str. 149.)

B. Pridevnik.

a) Ponavljalne vaje.

134. Kakšen (kakšna ali kakšno) je cvetica, oko, pes, čebela, gora, roža, peč, goba, trn, oče, brat, krilo, jutro, krompir, praznik, pošta, delavec, sestra?

135. Kakšna cvetica nas razveseljuje? Kakšen pes je odpodil tatú? Kakšna čebela nabira strd? Katera gora je lepa? Katera roža bode? Katera cesta je prašna? Katera peč se kuri? Katere gobe so škodljive? Kakšen trn bode? Čigavo krilo je lepo? Katero jutro je hladno? Kakšen krompir je tečen? Kateri praznik je krasen? Katera pošta hitro vozi?

Dolg, dolga, dolgo; —rdeč, rdeča, rdeče; svež, sveža, sveže;
sinji, sinja, sinje.

Pomni:

V edninskem imenovalniku pridevnikov srednjega spola se za mehкими soglasniki (c, č, š, ž, j) izpreminja „o“ v „e“.

136. Postavi sledeče pridevnike v vse tri spole, zveži jih s samostalniki v oklepajih ter jih rabi v stavkih! Goreč (srce), sinji (morje), zelen (drevo), mil (petje), žareč (nebo), kozji (mleko), voljši (črevo), deroč (valovje), sladek (spanje), obči (blago). N. pr.: Rdeč, rdeča, rdeče. Nebo je rdeče. Rdeče nebo je krasno.

Brat — bratov, a, o; mejaš — mejašev, a, o; mož — možev a, o; krojač — krojačev, a, o; prijatelj — prijateljev, a, o.

Pomni:

Pri tvoritvi pridevnikov na „ov“ prehaja za mehкими soglasniki „o v“ v „e v“.

137. Čigav, čigava, čigavo je polje (oče), klobuk (mož), knjiga (učitelj), krona (kralj), palica (berač), sod (trгоvec), bič (hlapec), gosli (godec), palača (cesar), vol (mesar)?

138. Tvorí iz teh-le samostalnikov pridevnike s končnico -ov, a, o (-ev, a, o) ali -in (a, o), zveži te pridevnike s samostalniki v oklepajih in jih rabi v stavkih: brat (klobuk); junak, mati, oče, sestra, hči (grob); brivec (soba); konj, hrošč, čebelica (noga); tovariš, mamica, župan (oče); tatica (laž); tesar (orodje); gospodar (delo); revež (solze); predica (kolovrat); vojvoda (vojvodov) (konj); strelec (puška); stric (povest).

b) Pripona -ji (ja, je) in -ski (ska, sko).

Kravje mleko je tečna hrana. Ribja mast je zdravilo. Cesarske puške pokajo. Ljubljansko polje je široko.

Vprašaj po široko tiskanih besedah!

krava — kravji (a, e); riba — ribji (ja, je);

cesar — cesarski (a, o); Ljubljana — ljubljanski (a, o).

Pomni:

1. Tudi s priponami -ji (-ja, -je) in -ski (-ska, -sko) izpeljemo iz samostalnikov pridevnike. Po njih vprašamo z vprašalnici: kateri (a, o), kakšen (a, o) ali čigav (a, o)?

2. Pridevniki s priponama -ov (-ev) in -in, ki so narejeni od osebnih imen, se pišejo z veliko začetnico. N. pr.: Prešernova, Slomškova pesem, Stritarjeva povest, Marijin praznik.

3. Od lastnih imen narejeni pridevniki na -ski se pišejo z malo začetnico. N. pr.: Moja hči hodi v slovensko šolo. Tako tudi: mariborske ulice, goriške prodajalne.

139. Obrazi iz teh-le samostalnikov pridevnike s pripono „ji“ ter jih rabi kakor v 136. nalogi! Gad (zob, zalega), gos (pero), koza (brada), pes (pasji) (bolezen), govedo (goveji) (meso), kura (jajce), ovca (koža), lisica (sled), ptica (gneздо), zajec (skok), riba (oko), volk (volčji) (zob), Bog (božji) (beseda), otrok (igra), dete (detečji) (jok), baba (pšeno), vrag (delo).

140. Dopolni naslednje stavke s pridevniki, ki si jih naredil iz samostalnikov v oklepajih! Prepisi te stavke!

Videl sem (Prešern) grob. Kje je (Ljudmila) obleka? Ali si že bil na (Slomšek, Vraz) domu? Čitaj (Zupančič) Pisanice! To je (Anica) knjiga. Moj brat si je kupil (Gregorčič) pesmi. Včeraj smo čitali (Stritar) povest. Ali poznaš (Pavlina) sestro? To je (Stanko) mati.

141. Obrazi istotako pridevnike s pripono „ski“ ter jih rabi kakor gori! Hrvat (jezik), Slovan (običaj), Oger (nižina), Rus (mesto), cesar (ukaz), kmet (hiša), pastir (življenje), mojster (delo); kovač — kovaški (meh), Čeh (kraljestvo), Praga (cerkev), Lah (dežela), človek (rod), pesnik (spis), mož (obleka); deklica (obraz), Kras (svet), nebesa (oče), vitez (oklep); Celovec — celovski (zmaj), Gradec — graški (gospod), dolnjec — dolnjiški (vas), gorenjec (kmet), pevec (zbor), rokodelce (delo); gospod — gosposki (noša), sosed (fara); ljud (ljudski) (veselica), Bled — blejski (otok), grad (čuvaj).

Čigava je ta palica? To je pastirjeva palica (rekše: palica enega znanega, določenega pastirja). Kakšna je ta palica?

To je pastirska palica (rekše: palica, kakršno nosijo pastirji sploh).

142. Odgovori tem-le vprašanjem s pridevniki, ki jih tvarjaj iz samostalnikov v oklepajih: Čigava palica se je zlomila? (pastir). Kakšno palico nosi škof pri svojih cerkvenih opravilih? (pastir). Čigava hiša je pogorela? (kmet). Katere hiše imajo čestokrat slamnate strehe? (kmet). Katera perut je kratka? (gos). Katero meso je manj tečno nego volovsko? (krava). Čigava obleka je nova? (gospod). Katera obleka je draga? (gospod).

143. Tvorí iz samostalnikov v oklepajih primerne pridevnike in vstavi vsakega v dotični stavek: (Mati) oče je naš ded. (Človek) govor je velik dar (Bog). (Nebesa) veselje je večno. Našel sem (gad) zalego. Lovec je občudoval (lisica) zvižčnost. (Lisica) rep je košat. Steklina je strašna (pes) bolezen. Kdaj je (cesarica) god? (Otrok) igre zanimajo včasí tudi odrasle. (Otrok) botra je v cerkvi. (Riba) lov me veseli. Sava teče po (Kranjec) deželi. Ta njiva je (Kranje) (rodb. ime).

Spisje.

144. Odgovori tem-le vprašanjem:

1. Vrtni belin. 1. Kaj je vrtni belin? (žuželka in sicer metulj). 2. Katere dele ima njegov život? (glavo, oprsje, zadek). Kaj ima na glavi? (dve tipalnici, dvoje oči in sesalnik ali rilček). Kaj je na oprsju pritrjeno? (četvero kril in šestero nog). Kakšna so krila? (belo prašnata s črno progo). Kakšen je zadek? (tanek). 3. Kje se nahaja vrtni belin? (v zelinjakih in na zelnikih). 4. Kaj je njegova hrana? (cvetična strd). S čim sesa strd? (s sesalnikom). 5. S čim nam škoduje? (s svojimi požrešnimi gosenicami). 6. Iz česa postanejo gosenice? (iz jajec). Kakšne so gosenice? (zelenkaste). Kaj žró? (zeleno listje). Kaj stori gosenica jeseni? (zabubi se). Kaj postane pomladi iz bube? (metulj).

Opiši slično a) glogovega belina, b) pomladnega hróšča, c) pohošno muho!

c) Sklanjatev pridevnika.

1. Moški spol.

1. Lep vrt je kras kmetskega doma. (Lepi vrt našega sosed me čestokrat razveseljuje). 2. Kdo bi se ne veselil pomladi lepega vrta? 3. Lepemu vrtu je treba tudi lepega plota. 4. Sosed je kupil lep vrt. (Sosed je kupil lepi vrt poleg svoje hiše). 5. Na lepem vrtu rastejo različne rastline. 6. Deklica se ponaša z lepim vrtom.

Določi v vseh stavkih sklon samostalnika „vrt“ in pridevnika „lep“!

Postavi v vseh stavkih „lep vrt“ a) v dvojino in b) v množino!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	lep (lepi) vrt	lepa vrta
2. „ (rod.)	lepega vrta	lepih vrtov
3. „ (daj.)	lepemu vrtu	lepima vrtoma
4. „ (tož.)	lep (lepi) vrt	lepa vrta
5. „ (mest.)	pri lepem vrtu	pri lepih vrtih
6. „ (orod.)	z lepim vrtom	z lepima vrtoma

Množina:

1. skl. (imen.)	lepi vrti
2. „ (rod.)	lepih vrtov
3. „ (daj.)	lepim vrtom
4. „ (tož.)	lepe vrte
5. „ (mest.)	pri lepih vrtih
6. „ (orod.)	z lepimi vrti

145. Sklanjaj: bel(-i) kruh, drag(-i) kamen, cvetoč(-i) grm, zelen(-i) travnik, bister(-i) potok, bridek(-i) meč, težek(-i) svinec, senčnat(-i) gozd, zvit(-i) rog, strm(-i) rob, kisel(-i) grozd!

Sosed je kupil lep (lepi) vrt. Sosed je kupil lepega konja.

Sestra ima pisan (pisani) robec. Sestra ima pisanega ptiča.

Srečali smo velik (veliki) voz. Srečali smo velikega moža.

Pomni:

Kadar se veže pridevnik z moškim imenom nežive stvari, je v tožilniku enak imenovalniku, pri imenih živih stvari pa je enak rodilniku.

146. Sklanjaj: ubog(-i) človek, pobožen(-i) otrok, presvetli cesar, duhovni pastir, črn(-i) kos, imovit(-i) trgovec, hraber(-i) vojak!

147. Dostavi različnim samostalnikom 116.—119. naloge primeren pridevnik in izvrši te naloge še enkrat!

„Lepi vrt“ je znan vrt, ki je bil že imenovan, je določen vrt. „Lep vrt“ je neki lep vrt, ne ve se, kateri; je neznan, nedoločen vrt. „Lepi“ je določna, „lep“ je nedoločna pridevnikova oblika.

Pomni:

Določno in nedoločno pridevnikovo obliko razločujemo samo v edninskem imenovalniku in tožilniku moškega spola!

148. Razločuj: „Ubog človek“ se mi smili in „ubogi človek“ se mi smili. Postavi, kakor mora biti, v naslednjih stavkih določno ali nedoločno obliko pridevnika v oklepajih: (Priden) hlapec našega sosedu je še mlad človek. Pri nas je bil (neznan) (star) mož. (Star) mož je bil naš znanec. (Bister) potok poleg naše hiše se imenuje Bistrica. Po rebri teče (bister) potok. Otroci radi jedó (bel) kruh. (Bel) kruh je na mizi, (črn) pa v miznici.

Jesenski (ne jesensk) dan; slovenski (ne slovensk) jezik; božji volek; divji petelin; srednji prst; vsakdanji kruh.

Toda: Lipov (ne lipovi) cvet; cesarjev god, cesaričin dežnik; Marijin plašč.

Pomni:

1. Pridevniki na -ji, -ski in -nji imajo samo določno obliko.

2. Pridevniki na -ov (-ev) in na -in imajo samo nedoločno obliko.

149. Sklanjaj različne moške samostalnike 137.—141. naloge s pridevniki, ki si jih tamkaj izpeljal!

2. Ženski spol.

1. Na hribu stoji lepa hiša. 2. Streha lepe hiše je nova. 3. Lepi hiši se je dimnik podrl. 4. Zidarji zidajo lepo hišo. 5. Moj tovariš stanuje v lepi hiši. 6. Gospodar ima vselej z lepo hišo.

Določi v teh stavkih sklon samostalnika „hiša“ in pridevnika „lep“!

Postavi v vseh stavkih besedi „lepa hiša“ a) v dvojino, b) v množino!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	lepa hiša	lepi hiši
2. „ (rod.)	lepe hiše	lepih hiš
3. „ (daj.)	lepi hiši	lepima hišama
4. „ (tož.)	lepo hišo	lepi hiši
5. „ (mest.)	pri lepi hiši	pri lepih hišah
6. „ (orod.)	z lepo hišo	z lepima hišama

Množina:

1. skl. (imen.)	lepe hiše
2. " (rod.)	lepih hiš
3. " (daj.)	lepim hišam
4. " (tož.)	lepe hiše
5. " (mest.)	pri lepih hišah
6. " (orod.)	z lepimi hišami

150. Sklanjaj: cesarjeva hči, lepa okolica, materina lju-bezen, krasna noč, ledena skorja, vrhnja suknja, gola resnica; ža-leča, nepremišljena, neplemenita beseda; prekanjena lisica, nova cerkev, ozka gaz!

151. Dostavi samostalnikom 107.—111. ter 129. in 130. naloge primerne pridevnike in izvrši te naloge še enkrat!

Spisje.

152. Odgovori tem-le vprašanjem:

Železo. (Gl. 3. čit. str. 170.!) Iz česa dobivamo železo? Kje se nahajajo železne rude? Kdo koplje rudo? Kaj se zgodi z rudo? Kje se tali? Zakaj? Kakšno železo dobé iz plavžev? Kakšno je sirovo železo? Kaj delajo iz njega?

Iz česa se dela kovno železo? Kdo ga rabi? Kako se da obdelovati?

Iz česa delajo jeklo? Kako se strdi jeklo? Kako postane prožno? Ali je jeklo kovno in zvarno? Čemú nam rabi jeklo?

153. Moj svinčnik. (Gl. 3. čit. str. 174.!) Kdaj si ga kupil? Kje? Koliko je stal? Kako dolg je danes? Ali je bil izprva tudi tako dolg?

Iz česa je? (iz šesterorobega lesnega oboda in iz klinčka od grafitu). S čim je grafit zmešan? Zakaj? Ali je tvoj svinčnik bolj trd ali mehek? Ali ima torej veliko ali malo gline v sebi? Je li močno ali slabo žgan? Katero številko ima tvoj svinčnik? Kdo ga je izdelal? Je li ime „svinčnik“ primerno?

3. Srednji spol.

1. Na hribu stoji lepo poslopje. 2. Streha lepega po-slopja je nova. 3. Lepemu poslopju se je dimnik podrl. 4. Zi-darji zidajo lepo poslopje. 5. Moj tovariš stanuje v lepem poslopju. 6. Gospodar ima veselje z lepim poslopjem.

Določi v teh stavkih sklon samostalnika „poslopje“ in pridevnika „lepo“!

Postavi v vseh stavkih „lepo poslopje“ a) v dvojino, b) v množino!

	Ednina:	Dvojina:
1. skl. (imen.)	lepo poslopje	lepi poslopji
2. „ (rod.)	lepega poslopja	lepih poslopjij
3. „ (daj.)	lepemu poslopju	lepima poslopjema
4. „ (tož.)	lepo poslopje	lepi poslopji
5. „ (mest.)	pri lepem poslopju	pri lepih poslopjih
6. „ (orod.)	z lepim poslopjem	z lepima poslopjema

Množina:

1. skl. (imen.)	lepa poslopja
2. „ (rod.)	lepih poslopjij
3. „ (daj.)	lepim poslopjem
4. „ (tož.)	lepa poslopja
5. „ (mest.)	pri lepih poslopjih
6. „ (orod.)	z lepimi poslopji

154. Sklanjaj: zlato solnce; mrzlo, jesensko jutro; znamenito kopališče, božje ime, drago zeljce, preprosto stanovališče, krasno darilo, široko morje, jasno nebo, odkrito sree!

155. Dostavi različnim samostalnikom 123.—128. naloge primerne pridevnike in izvrši te naloge še enkrat!

156. Poišči v berilu „Na razstanku“ (3. čit. str. 140.) samostalnike s pridevniki in jih sklanjaj! Stori istotako s samostalniki in pridevniki berila „Lipa“ (3. čit. str. 161.)!

e) Priponi „ast“ in „at“.

Bor ima iglasto (iglam podobno) listje. Luna je v prvem in zadnjem kraju srpasta (srpu podobna). Nekatere zvezde repatice so metlaste (metli podobne).

Igla — iglast; srp — srpast; metla — metlast.

157. Tvori tako pridevnike iz široko tiskanih samostalnikov in jih rabi v teh stavkih: Smreka ima silu podobne liste. Modriš ima črti, vrba sulici, bukev jajcu, trobentica klinu, marjetica lopatici, lipa sreču podobno listje. Nekatere rastline imajo ledvicam, nekatere puščicam, nekatere kopju podobno listje. Krava dimu podobne barve je dima. Nekatere ptice imajo cevém podobne kosti.

Slovenski svet je deloma gorat (ima mnogo gorá). Go-vedo je rogata žival (žival, ki ima velike rogove). Močnate jedi (jedi iz moke) so okusne in tečne.

Gora — gorat; rog — rogat; moka (močen) — močnat.

158. Kaj pomeni: bradat človek, kámnata (kamenata) cesta, krilata žival, lasata glava, štirinogata žival, plečat vojak, ploščat nos, uhat zajec, krvnat človek, ljudnata dežela, mesnat kos, pernata žival, skalnata krajina, sočnata prikuha?

Spisje.

159. Odgovori tem-le vprašanjem v stavkih:

Moj domači kraj. Kako se imenuje tvoj domači kraj? Kaj je? (mesto, trg ali vas). Koliko hiš in koliko prebivalcev ima? Stoji li ob kaki vodi? (na hribu, na ravnini? ob veliki cesti?) Kako se imenuje ta voda? (hrib, ravnina i. t. d.). Ali drži mimo tvojega domačega kraja železnica? Kako se imenujejo glavne ceste (ulice) tvojega rojstnega kraja? Kateri so najlepši trgi? (sejmišče, tržišče, večji prostor). Ali je kak spomenik v kraju? Česa naj spominja? Koliko cerkev in šol se nahaja tam? Kateri uradi so v tvojem rojstnem kraju? (okrajno glavarstvo, sodišče, pošta, orožniška postaja, županstvo, župni urad i. t. d.). Katere so najlepše hiše razen že omenjenih? Kakšne so sploh hiše? (zidane, z opeko ali s slamo krite, velike, majhne i. t. d.). S čim se po največ pečajo ljudje?

160. Pripoveduj sam o sebi, kar ti je znano iz tvojega življenja!

Iz mojega življenja. Ime. Kdaj in kje si se rodil? Ime in stan tvojega očeta in matere. Kje stanuješ? Bratje in sestre. Ali si nemara že kaj posebnega doživel? (n. pr. bolezen, nesreča, izpremenitev bivališča). Kdaj si vstopil v šolo? Kako dolgo si bil v vsakem razredu? V katerem si sedaj?

d) Stopnjevanje pridevnikov.

161. Stopnjuh sledeče pridevnike in jih z besedami v oklepajih veži v stavke: hraber (konj, tiger, lev); ljubezniv (brat, sestra, sestrice); krasen (poletje, jesen, pomlad); len (vol, krava, osel); skrben (hlapec, gospodar, gospodinja); preprost (meščani, vaščani, delavci); ošaben (petelin, pav, neumnež); škodljiv (vino, žganje, strup); star (brat, oče, dedec); močen (konj, vol, medved); rahel (prst, peščena zemlja, pesek); nežen (deček, deklica, dete); gost (rž, pšenica, ječmen); košat (jablan, lipa, bukev); ubožen (delavec, berač, bolnik); veličasten (meseč, solnce, zvezdnato nebo). N. pr.: Konj je hraber, tiger je hrabrejši od konja (nego konj, ko konj); lev je najhrabrejši (izmed njih).

Pomni:

1. *Ljub — ljubši — najljubši (brat, sestra, mati). Stopnjuh tako: slab (deček, deklica, otrok); lep (vijolica, tulipan, roža).*

2. *Hud* — *hujši* (*naš pes, sosedov pes, mesarjev pes*); *mlad* — *mlajši* (*hlapec, dekla, pastir*); *rad* — *rajši*; *sladek* — *slajši* (*kruh, hruška, strd*); *kratek* — *krajši* ali *kračji* (*palica, svinčnik, igla*).

3. *Grd* — *grši* (*današnje, večerajšnje, predvečerašnje vreme*); *trd* — *trši* (*apnenec, kremenec, dijamant*).

4. *Drag* — *dražji* (*pivo, vino, žganje*); *plah* — *plašji* (*jerebica, prepelica, divji petelin*); *lahek* (*legák*) — *lažji* (*les, slama, pero*); *nizek* — *nižji* (*hiša, hlev, senčnica*); *visok* — *višji* (*hiša, cerkev, stolp*); *ozek* — *ožji* (*cesta, steza, gaz*).

5. *Tanek* (*tenák*; *dol. oblika tanki*) — *tanjši* ali *tanjji* (*sukno, platno, tančica*); *gladek* — *glajši* ali *gladkejši* (*pod, led, steklo*); *globok* — *globlji* ali *globokejši* (*potok, reka, jezero*); *širok* — *širši* ali *širji* (*steza, cesta, trg*); *mehek* (*mehák*) — *mečji* ali *mehkejši* (*sir, kruh, maslo*).

6. *Velik* (*velika, veliko*) — *večji* (*ribnik, jezero, morje*); *majhen* (*določno: mali*) — *manjši* (*dvajsetica, desetica, vinar*); *dolg* — *daljši* (*nit, vrva, vrv*); *dober* — *boljši* (*brat, sestra, Bog*).

Tvori iz teh besed stavke kakor gori v 161. nalogi!

Pomni:

Stopnjevani pridevniki se po vseh sklonih in številih sklanjajo kakor nestopnjevani.

162. Sklanjaj: najljubši brat, lepša roža, hujši greh, mlajše dete, trši kamen, najdražje blago, mečji kruh, najtanjše platno, glajši led, globlja jama, širša reka, najvišje bitje, slajša strd i. t. d.

Spisje.

163. Vas in trg. *a)* V čem sta si podobna. Vas in trg sta človeški selišči, manjši nego mesto. *b)* V čem sta različna. Trg je večji od vasi. Vaške hiše stojé razkropljene sredi med sadonosniki, njivami in polji; trške hiše pa so navadno v vrstah, tako da se druga drži druge. Ceste v trgu so široke in ravne, na vasi pa so čestokrat ozke in krive. V vasi prebivajo izvečjega poljedelci, a v trgu se nahaja več rokodelcev in trgovcev.

164. Primerjaj takisto trg in mesto!

165. Cerkev in šola. *a)* Podobnosti. Sta javni poslopji. Služita vsej občini v porabo. Veliki, iz kamnja zidani. Stojita

navadno na odprtem prostoru. Sta čestokrat v manjših krajih najlepši poslopji. *b)* Različnosti. Cerkev služi službi božji, šola pouku mladine. Cerkev obiskujemo posebno ob nedeljah in praznikih, šolo pa ob delavnikih. V cerkvi ima opravilo duhovnik, v šoli učitelj. Cerkev je večja nego šola. Cerkev ima zvonik. Primerjaj takisto: *a)* cerkev in kapelico, *b)* sodišče in pošto!

166. Svinja in ovca. Imata rdečo, toplo kri; dihata s pljuči; kotita žive mlade in jih dojita. Imata po štiri noge. Sesalki. Domači živali. Zelo koristni.

Svinja mnogoparkljar (debelokožec); ovca dvoparkljar (prežvekovalka). Svinja okorna (neokretna); život ovce valjast. Svinja rilec; ovca nima rilca. Ona-le s ščetinami pokrita, ta-le z volno. Ovčji rep dolg in debel; svinjski kratek, usukan. Svinja — krutiti, ovca — meketati. Ovca pohlevna, svinja često zelo divja in besna.

Primerjaj takisto: *a)* konja in vola, *b)* psa in mačko!

C. Zaimek.

a) Osebni zaimki.

Kaj lipa pripoveduje.

Jaz sem pač izmed najlepših dreves. Imam močno deblo, in veje se mi strinjajo v lep koš. Ljudje se me veselé, ker jim dajem lepo senco. A naposled se tudi mene loti sekira. Dobri prijatelji so mi ptički, kaj radi me obiskujejo. Izmed vseh dreves si izberó mene najrajši za svoj dom. Vsak, ki je bival pri meni, mi ostane zvest. Meni se ne izneveri nobeden. Z menoj imajo največje veselje.

Določi z vprašanji sklone široko tiskanih besed!

Čitaj te stavke zaporedoma *a)* tako, kakor da bi govorili dve lipi, *b)* kakor da bi govorilo mnogo lip, *c)* kakor da ogovarjaš eno lipo, *d)* kakor da ogovarjaš dve lipi, *e)* kakor da ogovarjaš mnogo lip, *f)* kakor da govoriš o eni lipi, *g)* kakor da govoriš o dveh lipah, *h)* kakor da govoriš o enem hrastu, *i)* kakor da govoriš o dveh hrastih, *k)* kakor da govoriš o mnogo hrastih, *l)* kakor da govoriš o enem drevesu sploh, *m)* kakor da govoriš o dveh drevesih sploh, *n)* kakor da govoriš o mnogo drevesih sploh! — Določi sklone besedam, ki jih staviš namesto široko tiskanih!

Ednina:

	Prva oseba:	Druga oseba:
1. skl.	jaz	ti
2. „	mene, me	tebe, te
3. „	meni, mi	tebi, ti
4. „	mene, me	tebe, te
5. „	pri meni	pri tebi
6. „	z menój (z máno)	s tebój (s tábo)

Tretja oseba:

1. skl.	on;	ona;	ono
2. „	njega, ga;	nje, je;	njega, ga
3. „	njemu, mu;	njej, ji;	njemu, mu
4. „	njega, ga;	njo, jo;	njega, ga (je)
5. „	pri njem;	pri njej;	pri njem
6. „	z njim;	z njo;	z njim.

Dvojina:

	Prva oseba:	Druga oseba:	Tretja oseba:
1. skl.	midva (midve)	vidva (vidve)	<u>onadva; ónidve; ónidve</u>
1. „	naju	vaju	njiju, nju, ju
3. „	nama	vama	njima, jima
4. „	naju	vaju	njiju, nju, ju
5. „	pri naju	pri vaju	pri njiju
6. „	z nama	z vama	z njima

Množina:

	Prva oseba:	Druga oseba:	Tretja oseba:
1. skl.	mi	vi	<u>oni; one; ona</u>
2. „	nas	vas	<u>njih, jih</u>
3. „	nam	vam	njim, jim
4. „	nas	vas	njih, jih, nje, je
5. „	pri nas	pri vas	pri njih
6. „	z nami	z vami	z njimi

Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje njega, ki me je poslal. — Danes meni, jutri tebi! — Njega so vprašali.

Pomni:

Daljše oblike osebnih zaimkov se pišejo, kadar je osebni zaimek poudarjen.

167. Dopolni naslednje stavke zaporedoma z vsemi osebnimi zaimki v ednini, dvojini in množini!

1. Zdravnik se — je usmilil. Bolnik si bo želel —. Otroci so se — zelo razveselili. Teta se je — že naveličala, sestro pa ima rada pri sebi. 2. Tujec se — je hitro približeval. Berač se je — in očetu zahvalil. Ptič — je ušel. — gre hvala, ne —. Zdravilo je — pomagalo, bratu pa ne. Revež se — je kar smilil. Žganje — je zelo škodilo. Nepokoren je —, ki sem njegov učitelj. 3. Kako hitro — je zapazil otrok! Žalostna vest je zelo iznenadila — in starše. — Ali — bo tovariš posetil? — ne bo posetil, ampak svojega brata. — hoče ta človek prekositi? 4. Ali je bil učenec pri —? 5. Naj gredó vsi z —!

168. Izpremeni naslednja stavka tako, da rabiš namesto zaimka v oklepajih zaporedoma druge osebne zaimke vseh oseb v ednini, dvojini in množini: (Jaz) poslušam starejšega od sebe. Strah (me) je samega sebe. Spregaj v naslednjih stavkih glagole v vseh osebah in številih: Ne spravljajte si zakladov na zemlji! Sebi orješ, sebi seješ, sebi bodeš tudi žel. Ne plaši se svoje lastne sence! Samega sebe častim, če druge častim. Ali imate kruha pri sebi? Kadar greš volku naproti, pokliči psa s sebój!

Doloci sklone široko tiskanih besed!

1. skl.	—
2. „	sebe, se
3. „	sebi, si
4. „	sebe, se
5. „	pri sebi
6. „	s sebój (s sábo).

Pomni:

„Se“ je tudi osebni zaimek. Pomeni katerokoli osebo ednine, dvojine in množine, a služi le tedaj, kadar se dejanje povrača na osebek. Zato se imenuje osebno-povratni zaimek (os.-povr. zaim.).

169. Dopolni te-le stavke z osebno-povratnim zaimkom!

Vsak za —, Bog za vse. Kdor sam — povišuje, praznoglavo oznanjuje. Lenuh sam — čas krade.

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
1. os.	čudim se	čudiva se	čudimo se
2. os.	čudiš se	čudita se	čudite se
3. os.	čudi se	čudita se	čudijo se

Pomni:

Glagole, ki jih rabimo z osebno-povratnim zaimkom „se“, imenujemo povratne glagole.

170. Spregaj v vseh treh časih glagole: bati se, usmiliti se, spomniti se, lotiti se, učiti se, veseliti se.

b) Svojlilni zaimki.

Moj vrtec. Moj vrtec je moje veselje; poln je lepih cvetic. Obilno mi vrača trud. Vedno bode moj najljubši prostorček. Tudi mojemu očetu je drag in mil.

Postavi v tem sestavku namesto „moj“ zaporedoma besede: tvoj, njegov, njen, najin, vajin, njun, naš, vaš, njihov!

Pomni:

1. Moj, a, e (me), **tvoj**, a, e (te), **negov**, a, o (njega), **njen**, a, o (nje), **najin**, a, o (naju), **vajin**, a, o (vaju), **naš**, a, e (nas), **vaš**, a, e (vas) in **njihov**, a, o (njih) **spominjajo osebnih zaimkov**, a povedó, čigava je kaka oseba, stvar ali reč. **2. Te besede imenujemo svojlilne zaimke** (svoj. zaim.). **3. Svojlilni zaimki se sklanjajo kakor pridevniki.**

171. Sklanjaj samostalnike: učitelj, sestra, vrt, hiša, pero, jagnje i. t. d. zaporedoma z različnimi svojlilnimi zaimki! Sklanjaj tudi: moj novi klobuk, tvoj bistri konj, njihovo mlado žrebe, naša rodovitna njiva, njun mladi brat, njen (ne: njeni) dobri oči i. t. d.!

Spoštujem svojega dobrotnika. Spoštuješ (spoštuje, spoštujeva, spoštujeta i. t. d.) svojega dobrotnika. Ali poznaš mojega dobrotnika? Ne poznam tvojega dobrotnika. Spregaj: Ljubim svoje starše. Pišem svojo nalogo. Ali ljubiš tudi moje (njegove, naše i. t. d.) starše? Dečki so prepisali (mojo, našo i. t. d.) nalogo.

Pomni:

Svoj (svoja, svoje) je tudi svojilni zaimек. Pomeni svojino katerekoli osebe ednine, dvojine in množine, a služi le tedaj, kadar je tista oseba tudi osebek v stavku.

Jmenuje se svojilno-povratni zaimек (svoj.-povr. zaim.).

172. Postavi v naslednjih stavekih namesto črte primerne svojilne zaimke: Grbec tujo grbo vidi, — pa ne. Ali poznaš — očeta? To je moj nož; dobro poznam — nož. Vsakdo naj pazi na — reči!

Spisje.

173. List ali dopisnica prijatelju. Nekoliko dni ne moreš v šolo. Hud kašelj te ima. Tudi pravega dela se ne moreš lotiti. Dolg čas ti je. Zategadelj prosiš prijatelja (prijateljico), naj ti za kratek čas posodi Stritarjevo knjigo „Pod lipo“! Kmalu mu jo boš vrnil z lepo zahvalo.

Prijatelj odgovarja. Zelo ga veseli, da ti lahko ustreže s knjigo, ki si jo želel. Obžaluje, da si bolan in da moraš biti doma. Upa, da ti kmalu odleže in da kmalu popolnoma ozdraviš. Rad bi ti knjigo prinesel sam in te obiskal. A ker ima baš danes veliko dela za šolo, ti jo pošilja po svojem bratu. Želi ti, da bi te knjiga tako razveselila, kakor je razveselila njega.

Pazi: V listih pišemo zaimke „Ti, Vi, Tvoj, Vaš“ z veliko začetnico.

174. Piši součencu: Od včeraj pogrešaš svoj žepni nožek. Mogoče bi bilo, da si ga pri njem pozabil. Prosiš ga, naj pogleda v vrtno utico. Če ga najde tam ali drugje, naj bode tako dober in ti ga kar pošlje, ker ga nujno potrebuješ. Naj ti ne zameri, da mu delaš nepriliko.

1. odgovor: Prijatelj ti naznanja, da je vesel, ker je našel nožek. Ni mu bilo treba dolgo iskati. Bil je res v utici, a padel je bil pod mizo. Pošilja ti ga v priloženi škatlici.

2. odgovor: Prijatelju je zelo žal, da ti ne more dati ugodnega poročila. On in njegov brat sta preiskala utico in vse prostore, kjer ste se včeraj bavili, a nožka nista mogla najti. Morebiti se pa ipak še najde kje doma.

c) Kazalni zaimki.

Ta hiša je nova, ona pa je že stara. Ta-le deček se pridno uči, oni-le pa je zelo len. Varuj se tistih maček, ki spredi ližejo, zadi pa praskajo! Take nevihte še nisem videl. Mi vsi hodimo v isti razred.

Pomni:

1. Besede „ta (ta, to), [ta-le, ta-le, to-le], oni (ona, ono), [oni-le, ona-le, ono-le], tisti (a, o), [tisti-le, tista-le, tisto-le], tak (taka, tako), [tak-le, taka-le, tako-le] in isti (ista, isto)“ kažejo na osebe, stvari ali reči, o katerih govorimo. Te besede imenujeme kazalne zaimke (kaz. zaim.). Kazalni zaimki so tudi: takšen (a, o), tólik (a, o) in tólikšen (a, o).

2. Kazalni zaimki se sklanjajo kakor pridevniki. Samo ta (ta, to) ima posebno sklanjatev.

Ednina:

1. skl.	ta, ta, to
2. „	tega, te, tega
3. „	temu, tej, temu
4. „	tega (ta), to, to
5. „	pri tem, pri tej, pri tem
6. „	s tem, s to, s tem

Dvojina:

1. skl.	ta, te, te
2. „	teh
3. „	tema
4. „	ta, te, te
5. „	pri teh
6. „	s tema

Množina:

ti, te, ta
teh
tem
te, te, ta
pri teh
s temi

Kazalnim zaimkom: ta, oni, tisti, tak se pristavlja včasí besedica „le“, včasí pa se stavi pred nje: ta-le ali le-ta i. t. d.

175. Sklanjaj: ta nož, ta mati, to dete, ta-le grm, ta-le cerkev, to-le pismo; oni-le gozd, takšna hiša, isto drevo, tólik mož i. t. d.

176. Sklanjaj: ta pridni učenec, ta veliki brast, ona zlata ura, tisto-le novo pero, tako lepo zelje i. t. d.!

Spisje.

Preljubi starši!

O novem letu Vam voščim iz polnega srca vse blago in dobro. Bog Vam povrne stokrat, kar ste mi dobrega storili. Ob enem Vas prosim, da mi tudi v novem letu ohranite svojo ljubezen v tako obilni meri kakor doslej. Jaz pa se hočem

potruditi, da si bom zaslužil Vašo ljubezen z marljivostjo in lepim vedenjem.

Vaš

hvaležni sin

Datum.

I. I.

177. Piši slično voščilo očetu (materi, botru, stricu) za god!

178. Naročilo zdravniku. Tvoj oče so nagloma zboleli. Tožijo, da jih v prsih boče. Tudi hudo trešljiko imajo. Mati ti naročajo, da poprosiš gospoda zdravnika I. v, naj pride k njim, kakor hitro je mogoče.

Opomba. V ogovoru piši: Blagorodni (velečastiti, prečastiti ali mnogospoštovani) gospod zdravnik! Ne pozabi pod svojim imenom zapisati, kje stanujete! (Kraj in hišno številko; v mestih tudi ulico).

179. Piši bratu, naj piše domov! Brat že dolgo časa ni nič pisal. Starše vsled tega močno skrbi, kaj je z njim. Naj vsaj sporoči, kako se mu godi!

Č. Številnik.

a) Glavni številniki.

Žena drži hiši tri ogle, mož pa le enega. En krivičen vinar deset pravičnih sne. Štajerska dežela meri dvesto pet in dvajset kvadratnih kilometrov in ima eden in pol milijona prebivalcev. Triglav je dvatisoč osemsto metrov visok.

Pomni:

Besede, ki naznanjajo, koliko je posameznih oseb, stvari ali reči, imenujemo glavne številnike (gl. števil.).

180. Prepiši naslednje številnike in jih potem zapiši na pamet:

1 = eden (pred samostalniki: en), ena, eno; **2** = dva, dve; **3** = trije, tri; **4** = štirje, štiri; **5** = pet; **11** = enajst (ednajst); **14** = štirinajst; **18** = osemnajst; **20** = dvajset; **21** = eden in dvajset (ena in dvajset); **25** = pet in dvajset; **30** = trideset; **100** = sto; **101** = sto eden; **102** = sto dva; **300** = tristo; **400** = štiristo; **1000** = tisoč; **2000** = dvatisoč (dvetisoč); **10.000** = desetisoč; **1.000.000** = milijon.

Odgovori naslednjim vprašanjem v celih števkih z besedami, ki stojé zraven vprašanj!

Koliko vojakov (žen, detet) je bilo? En vojak (ena žena, eno dete). — Dva vojaka (dve ženi, dve deteti ali dvoje detet). — Trije v. (tri ž., tri deteta, troje detet). — Štirje v. (štiri ž., štiri d., četvero detet). — Pet (šest, osemdeset, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Koliko vojakov (žen, detet) je bilo treba? Enega vojaka (ene žene, enega deteta). — Dveh vojakov (dveh žen, dveh detet). — Treh (štirih, petih, šestih, osemdesetih, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Koliko vojakom (ženam, detetom) je zadosti živeža? Enemu vojaku (eni ženi, enemu detetu). — Dvema vojakoma (ženama, detetoma). — Trem (štirim, petim, šestim, osemdesetim, sto, petsto, tisoč) vojakom (ženam, detetom).

Koliko vojakov (žen, detet) so sovražniki pobili? Enega vojaka (eno ženo, eno dete). — Dva vojaka (dve ženi, dve deteti ali dvoje detet). — Tri (štiri) vojake (žene, deteta, troje (četvero) detet). — Pet (šest, osemdeset, sto, petsto, tisoč) vojakov (žen, detet).

Pri koliko vojakih (ženah, detetih) se je pojavila bolezen? — Pri enem vojaku (pri eni ženi, pri enem detetu). — Pri dveh (treh, štirih, petih, osemdesetih, sto, petsto, tisoč) vojakih (ženah, detetih).

S koliko vojaki (ženami, deteti) so kruto ravnali? Z enim vojakom (z eno ženo, z enim detetom). — S tremi (štirimi, petimi, osemdesetimi, sto, petsto, tisoč) vojaki (ženami, deteti).

181. Sklanjaj po vprašanjih samostalnike: angel, tovariš, lisica, obroč, drevo, jajce, nit s številniki: eden, dva, tri, štiri, pet, dva in trideset, sto, tristo sedem in dvajset, tisoč! N. pr.: Kdo ali kaj? En angel. Koga ali česa? Enega angela i. t. d.

b) Vrstilni številniki.

Veliki traven je peti mesec. Včeraj smo čitali devetnajsto berilo četrtega oddelka Tretje čitanke. Tam se pripoveduje o potresu na Kranjskem in Koroškem v štirinajstem stoletju. Potres je nastal dne pet in dvajsetega prosinca leta tisoč tristo osem in štiridesetega.

Pomni:

Številniki, ki na vprašanje koliki (kolika, koliko)

kažejo na posamezne osebe ali stvari v celih vrstah oseb ali stvari, se imenujejo vrstilni številniki vrst. (števil).

Vrstilni številniki so: 1. = prvi (a, o), 2. = drugi (a, o), 3. = tretji (a, e), 4. = četrti (a, o), 5. = peti (a, o), 6. = šesti (a, o), 11. = enajsti (a, o), 30. = trideseti (a, o), 1000. = tisoči (a, e).

Pomni:

Vrstilni številniki se sklanjajo kakor pridevniki. Za številkami, ki značijo vrstilne številnike, stavimo piko.

182. a) Tvoril iz glavnih številnikov 1—20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000 vrstilne! Sklanjaj: 5. mesec, 7. dan, 52. teden, 1904. leto!

b) Čitaj naslednje stavke in zapiši potem številnike s črkami!

Leta 860. ali 861. je poklical knez Rastislav sv. Cirila in Metoda na Moravsko. V 11., 12. in 13. stoletju so bili ljudje zelo pobožni. Leta 1456. je umrl Ulrik II., zadnji grof celjski. Dne 11. malega srpana leta 1883. se je pripeljal naš cesar Frane Jožef v Ljubljano. Sv. Metod je umrl 6. malega travna 885. leta.

183. Odgovori tem-le vprašanjem in podčrtaj glavne številnike po enkrat, vrstilne po dvakrat:

Koliko mesecev ima leto? pol leta? Koliko je letnih časov? Kako se imenuje prvi, drugi, tretji, četrti letni čas? Koliko gol-dinarjev velja dvajsetkronski zlat? Koliko gol-dinarjev ima krona? Koliko komadov ima ducat? par? Koliki dan je sredo? nedelja? sobota?

Pomni:

Glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek in številnik so besedna plemena.

184. Razčleni stavke berila „Učitelj in njegovi starši“ (3. čit. str. 9.) na znani način!

185. Določi besedna plemena, kolikor znaš, na ta-le način:

Bilo	}	pom. — 3. os. ed. — pret. č. — dol.
je		

mrzlo	prid. k sam. „jutro“.
-------	-----------------------

jesensko	prid. k sam. „jutro“.
----------	-----------------------

jutro	sam. — sred. sp. — imen. ed.
-------	------------------------------

Po	—
----	---

sadnem	prid. k sam. „trgu“
--------	---------------------

trgu	sam. — moški sp. — mest. ed.
------	------------------------------

na	—
----	---

Dunaju	}	sam. last. im. — moš. sp. — mest. ed.
so	}	
se	}	glag. — 3. os. množ. — pret. č. — dol.
gnetli	}	
prodajalci	}	sam. — moš. sp. — imen. množ.
in	}	—
kupci		sam. — moš. sp. — imen. množ.

186. Razčleni takisto stavke in določi besedna plemena beril: Povodni mož (3. čit. str. 46.), Lisica in petelin (3. čit. str. 20.), V brivnici (3. čit. str. 19.) i. t. d.!

IV. Stavkovi členi.

A. Povedkov imenovalnik.

a) Poišči v stavkih 84. naloge vse besede, ki določujejo glagol „biti“ na vprašanja: kakšen? čigav? kateri? kaj?

b) Isto stori z naslednjimi stavki: Ostanite zdravi! — Mož se mi je zdel znan. — Ta knjiga se mi vidi tvoja. — Moj brat je postal vojak. — Vihar je postajal vedno večji — Ne ostajaj zadnji!

c) Ta cvetica se imenuje solnčnica. — Praded našega cesarja se je zval Rudolf. — Naš pes se kliče Sultan. — Naši kravi se pravi Dimka. — Kako se imenuje ta cvetica? i. t. d.

Pomni:

1. Določne glagole: biti, ostati, ostajati, zdeti se, videti se, postati, postajati in enake določujemo na vprašanja: kakšen? čigav? kateri? kaj? z imenovalnikom.

2. Določne glagole: imenovati se, zvati se, klicati se, praviti se določujemo na vprašanje kako? tudi z imenovalnikom.

3. Ta imenovalnik se imenuje povedkov imenovalnik (pov. im.).

187. Poišči v naslednjih stavkih povedkov imenovalnik: Ostani zvest domovini! — Tesarska sekira se imenuje tesla. — Burja je prihajala vedno hujša. — Slomšek je bil škof in pisatelj. — Lojze bode postal duhovnik. — Minka se mi zdi marljivejša od Franice. — Razčleni te stavke na znani način!

188. Dopolni v naslednjih stavkih povedek s povedkovim imenovalnikom: 1. Ta nož se mi vidi —. 2. Moj tovariš se

piše —. 3. Mlademu psu se pravi —. 4. Bodi vedno —! 5. Krt je —. 6. Janko naj bi vedno ostal —!

189. Napiši 5 stavkov s povedkovim imenovalnikom!

B. Predmet.

1.

a) Moj brat je stavil svoji družini hišo. Prosil je torej razne rokodelce pomoči. Pomagali so mu zidar, tesar, mizar, ključaničar in drugi obrtniki. Zidar je stavil **zid**, tesar je pripravlj^{al} les za stavbo, mizar je polagal **tla** ter delal vrata in oknice, ključaničar je nabijal **ključanice** ter pribijal razne kavlje in **kljuke**. Pri delu jim je služilo raznovrstno orodje. Zidar je rabil **lopatico**, **kladivo** in **ravnilo**, tesar **teslo**. Mizarju so služili skobelj, sveder, klešče in žaga. Ključaničar je tudi potreboval **svedra**, **klešč** in **kladiva**. Sedaj se veselimo **poslopja**. Prav nam ugaja. Prebivalce bode varovalo **dežja**, **mraza** in raznih **nevarnosti**; tako bode ustrezalo svojemu namenu. Moramo pa tudi Boga prositi **blagoslova**.

Vprašaj v teh stavkih po debelo tiskanih besedah! Katero besedo določujejo?

Pomni:

1. Stavkov člen, ki določuje glagole na vprašanja: koga ali kaj? komu ali čemu? in koga ali česa?, se imenuje predmet (predm.).

2. Predmet stoji v tožilniku, dajalniku ali roditelju.

190. Razčleni vse gornje stavke na znani način in določi stavkove člene, ki jih poznaš! Določi tudi besedna plemena, ki jih poznaš, po vzoru 185. naloge!

191. Poišči in določi po sklonu predmete v 67. nalogi! Prav tako v 82. nalogi! Prav tako stori s stavki berila „Leni sluga“ (3. čit. str. 22.)!

192. Dopolni naslednje stavke s primernimi predmeti ter določi njih sklon: 1. Slikar potrebuje —. 2. Otrok se pomladi veseli —. 3. Škarje, igla in sukanec rabijo —. 4. Hlapec spoštuje —. 5. Puška in sablja služita —. 6. — rabi pri oranju plug. 7. Bolnik pričakuje —. 8. Starček si želi —.

b) Ali poznaš macesen in gaber? Si li letos že slišal kukavico? Ali si že videl glavno mesto naše dežele?

Trdilni odgovor: Poznam macesen in gaber. — Slišal sem letos že kukavico. — Glavno mesto naše dežele sem že videl.

Nikalni odgovor: Ne poznam macesna in grabra. — Letos še nisem slišal kukavice. — Glavnega mesta naše dežele še nisem videl.

Pomni:

V nikalnih stavkih stoji roditeljski predmet namesto tožilniškega.

193. Postavi predmete gornjega trdilnega in nikalnega odgovora v dvojino in množino!

194. Dopolni stavke 55. naloge s predmetom ter jih izpremeni v nikalne! Postavi v nikalnih stavkih predmete tudi v dvojino in množino!

195. Odgovori naslednjim vprašanjem nikalno: Ali Bog zametuje grešnike? — Ali je egiptovski Jožef kaznoval svoje brate? — Ali kukavica sama vali jajca? — Ste li že videli mesto Dunaj? — Si li že izvršil svojo nalogo? — Spoštujemo li nepoštenjake? — Smemo li preganjati krte, ježe, krstače in ptiče? — Smemo li sploh trpinčiti katerokoli žival? — More li kdo vzdigniti več stotov težko kladivo?

2.

1. Česa je vreden pošten človek? — 2. Česa je deležen vsak kristjan? — 3. Čemu je zemlja podobna? — 4. Čemu je slana škodljiva? — 5. Koga je Bog vesel? — 6. Koga je vreden zvest hlapec? — 7. Komu bodi otrok pokoren? — 8. Komu je gosposka obleka prikladna? — Odgovori tem vprašanjem s primernimi samostalniki!

Pomni:

1. Stavkov člen, ki določuje pridevnike na vprašanje: koga ali česa? in komu ali čemu?, se tudi zove predmet.

2. Predmet, ki določuje pridevnike, stoji le v roditeljski ali dajalniku.

196. Razčleni gornje odgovore na znani način!

197. Poišči predmete, ki določujejo pridevnike, v stavkih na str. 32. te vadnice!

C. Prislovje.

1.

Ptice prebivajo rade po gozdih. Tu letajo od drevesa do drevesa in skačejo po vejah in vejicah. Tukaj si tudi delajo gnezda med veje, v dupla ali na skale. Neka-

tere gnezdijo v grmovju. V gnezda ležejo samice lepa jajčeca. Iz jajčec izlezejo mladiči. Jeseni odlete na jug. Druge pa često goni glad iz gozdov celo do hiš. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj! N. pr.: Kje prebivajo ptice rade? Kod letajo?

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kje? kod? kam? od kod? do kod? vprašamo po kraju in prostoru.

2. Stavkov člen, ki določuje glagole na gornja vprašanja, se imenuje krajevno določilo (kr. dol.).

Opomba. Razločuj vprašanja: Kje si? Kje prebivaš? Kje ležiš? Kje stojiš? od vprašanj: Kod letiš? Kod greš? Kod hodiš? Kod skačeš?

198. Določi krajevna določila v naslednjem opisu ter razčleni stavke na znani način!

Naša šola stoji blizu cerkve na griču. Od daleč se že vidi to poslopje. Zunaj je belo napleskano, znotraj lepo slikano. Nikjer ni videti nesnage, povsod opaziš najlepši red. Le stopi v razred! Tu najdeš vse na mestu. Za šolo se razprostira do potoka lep, obsežen vrt. Na njem razteza na široko lipa svoje veje. Zatorej prihaja ob njenem cvetu iz vrta prijeten vonj v razrede.

199. Poišči krajevna določila v berilu „Zrak“ ali „Ponočna rosa“ ali „Cesar in rudarjev sin“ (3. št. str. 189., 188. in 248.)!

200. Odgovori naslednjim vprašanjem s primernim krajevnim določilom!

Kje biva naš cesar? Kje naš škof? Kje naš okrajni glavar? Kje naš okr. šol. nadzornik? Kje rastejo jelše? Kje smreke? Kod hodite v šolo? Kod se ljudje vozijo v mesto? Kod plavajo ribe? Kam leté ptice pevke jeseni? Od kod se vračajo pomladi? Od kod padata dež in sneg? Kam se izliva Sava? Do kod drži južna železnica? Določi znana besedna plemena 198. naloge!

2.

Vstajam zarana. Mati me zbudi po zimi ob šestih, po leti ob petih. Takoj vstanem in se oblečem. Nato molim jutranjo molitev. Potem ponovim svoje naloge. Naposled zajtrkujem in se odpravim v šolo. Tu sem od devetih do treh. Opoldne traja počitek eno uro. Ob nedeljah in četrtek sem šole prost. V šolo hodim od leta 1900. in bom hodil do leta 1908. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kdaj? kako dolgo? obklé? = ob katerem času? obkoré? = ob kateri uri? odklé? odkoré? doklé? dokoré? vprašamo po času.

2. Stavkov člen, ki dopolnjuje glagole na gornja vprašanja, se zove časovno določilo (čas. dol.).

201. Razčleni gornje stavke na znani način!

202. Poišči časovna določila v naslednjih stavkih: Jablane, hruške in druge cepe cepi v mladosti za stare zobe! — Po noči in po dnevi nas varuje božje oko. — Oh, kmalu nas mine ves trud, bolečine! — Jeseni se vlačijo megle po polju. — Od zore do mraka rosán in potán ti slajšaj in lajšaj človeško trpljenje! — Naš cesar se je rodil leta 1830. — Poišči v teh stavkih tudi predmete!

203. Odgovori tem-le vprašanjem: Kdaj izhaja solnce? Kdaj zahaja? Obkoré izhaja po zimi? Obkoré po leti? Obkoré izhaja 21. marca? Obkoré 23. septembra? Kdaj stoji na jugu? Odklé in doklé raste dan in pojema noč? Odkoré in dokoré traja noč 21. junija? Odkoré in dokoré traja dan 22. prosinca? Kako dolgo traja pomlad? Kako dolgo poletje? Kako dolgo jesen? Kako dolgo zima?

204. Poišči krajevna in časovna določila v berilu „Junaška žena“ (3. čit. str. 244.)!

3.

a) Mestne hiše stojé v vrstah in se druga druge držé. Zidajo jih na široko in visoko. Meščani se lepo oblačijo in radi jako lišpajo. Mesto mi zelo ugaja. Posebno me zanimajo na ogled postavljene dragocenosti. Tu se zlato sveti kakor solnce, srebro blešči kakor sneg, demant leskeče kakor rosa v jutranjem solncu.

b) Po mestih so tudi zelo lepe cerkve in šole. Proti nebu molé jako visoki zvoniki. Dimniki tovaren so kakor stolp visoki. Mesta so navadno mnogo večja in lepša od vasi in trgov. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

1. Z vprašalnicami: kako? (na kakšen [kateri] način?) in koliko? vprašamo po načinu in meri.

2. Stavkov člen, ki dopolnjuje glagole in pridevnike na gornja vprašanja, se imenuje načinovno določilo (nač. dol.).

205. Razčleni gornje stavke na znani način! — Določi tudi znana besedna plemena!

206. Poišči načinovna določila v naslednjih stavkih: Prijetno se na slami spi, če vest človeka ne teži. — Solnce ne sije tako lepo kakor materino oko. — Pridnost več velja nego kup zlata. — Vsak dela po svoje. — Dobro premisli vsako reč, predno začneš. — Zdravo telo je najboljšo blago; izkazi se lahko, popravi težko. — Lisica je jako zvita, volk je silno požrešen; o obeh imamo zelo poučne basni.

207. Dopolni naslednje stavke z načinovnim določilom:
 1. Slavček — poje večerno pesem. 2. Jelka je — visoko drevo.
 3. Spomladi trava — raste. 4. Črešnjevo cvetje je belo kakor —.
 5. Divja mačka je — večja od domače. 6. Cerkevni križ se — leskeče v solncu.

4.

a) Goved redimo zaradi mesa in mleka. Služi nam tudi za vožnjo. Dalje nam koristi s kožo in rogovi. Iz kože in rogov izdelujejo vsakojake reči. Sploh vse na govedi lahko obrnemo v korist. Zaradi tega moramo z govedo lepo ravnati; pa tudi iz ljubezni do živalstva in zavoljo Boga ne smemo mučiti živine. — Vprašaj po debelo tiskanih besedah in odgovarjaj!

Pomni:

Na vprašanja: zakaj? (iz katerega vzroka?), zaradi (zavoljo) koga ali česa? čemu? (v kak namen?), v (na) kaj? iz česa? s čim? določujemo glagole s stavkovim členom, ki se zove vzročno določilo (vzr. dol.).

Opomba. Pazi na razliko med vprašalnicama zakaj? in čemu?

208. Razčleni gornje stavke na znani način!

209. Izpiši iz naslednjih stavkov vzročno določilo ter postavi zraven v oklepaju vprašalnico, kateri odgovarja! — Denar je nabrušen nož; lahko ga obrneš v prid in škodo. — Prijatelj je od veselja vzkliknil pri pogledu na morje. — Račja noga je ustvarjena za plavanje in veslanje. — Zajec lovimo radi mesa in kozuhovine. — Marsikatero živali so nam v korist, marsikatero v škodo. — Naši denarji so iz brona, srebra ali zlata. — Kristus je trpel iz ljubezni do nas. — Določi v teh stavkih tudi znana besedna plemena!

210. Odgovori tem-le vprašanjem: Zaradi česa ljubimo ptice? Zakaj jih moramo braniti sovražnikov? Čemu služi ptičkom perje? Čemu jim služijo peruti? S čim nas razveseljujejo ptice? S čim nam koristijo? S čim se živé? — Zaradi česa hodijo učenci v

šolo? Zavoljo koga naj se pridno učé? — Čemú nam rabi miza? Čemú stol? Čemú peresnik?

211. Poišči načinovna in vzročna določila v stavkih 75. naloge!

b) Mirko ne more table snažiti; idi, Branko, ti tablo snažit! — Začnimo pisati! Mirko naj gre k tabli pisat! — Kdo se zna drsati? Pojdimo se drsat! — Tone noče živine pasti; France je letel past. — Za praznik moramo cvetice nabirati; Marica in Franica sta že hiteli na travnik jih nabirat.

Pomni:

1. Glagolske oblike: snažit, pisat, drsat, past, nabirat odgovarjajo vprašalnici čemú? in naznanjajo namen. Zato se imenujejo namenilnik.

2. Namenilnik se rabi pri glagolih: iti (grem, pojdem), hoditi, leteti, letati, teči, tekati, hiteti, bežati, dirjati, skočiti = hiteti, se peljati, se napotiti, poslati; končuje se na -t; strogo ga je ločiti od nedoločnika.

3. Namenilnik je v stavku vzročno določilo.

212. Dopolni pravilno naslednje stavke: 1. Kosci so zarana šli travo —; še danes morajo vso travo —. 2. Jutri pojdemo seno —; danes ga ne utegnemo —. 3. Dekla naj gre v hlev —; že je čas —. 4. Ali si se v mesto napotil blaga —? Da, moram nekoliko blaga —. 5. Naš župnik so se hitro peljali — bolnika; treba ga je takoj —. 6. Idite brž v cerkev —; — je koristno. — 7. Urno teci — bankovec; jaz ga ne morem —. Poiščite v teh stavkih tudi krajevna, časovna in načinovna določila!

213. Napiši nedoločnik in namenilnik naslednjih glagolov: kopljem, orjem, sejem, se učim, prodajam, sekam, nosim, trgam, prosim. Napravi z nedoločnikom in namenilnikom stavke!

5.

Pomni:

1. Krajevno, časovno, načinovno in vzročno določilo zovemo tudi prislovja (prisl.).

2. Razločujemo torej krajevno prislovje (kr. prisl.), časovno prislovje (čas. prisl.), načinovno prislovje (nač. prisl.) in vzročno prislovje (vzr. prisl.).

214. Poišči razna prislovja v povesti na str. 26. te vadnice ter jih določi z vprašalnico v oklepaju! N. pr.: nekoč = čas. prisl. (kdaj?).

215. Prav tako stori z berilom „Od kod prihaja potoček“ (3. čit. str. 187.)!

Č. Prilastek.

Hodil sem po širokem svetu. Videl sem ravne kraje, plezal na visoke gore, potoval skoz ljubke doline. Sedaj dobro vem to-le: Ravnina je raven kos zemlje. Hrib ali grič je majhen zvišek zemeljskih tal. Večja višina se zove breg. Spodnji del brega ali griča imenujemo vznožje; srednjemu delu pravimo pobočje, najvišji del se zove vrh ali vrhunec. Mnogo gorá skupaj je gorovje. Globel med dvema gorama je dolina. Izdavna že poznam jarek ali grapo. Moj duh se je bistril po takem potovanju. Tudi ti uvažuj učiteljev svet in razširi svoje znanje s poučnim potovanjem! — To je moj prvi opis!

Poišči v tem opisu stavkove člene, ki odgovarjajo vprašalnicam: kakšen? (kak?) kateri? čigav? koliko? kolik? česa?

Pomni:

1. Ti členi so prilastki (pril.).

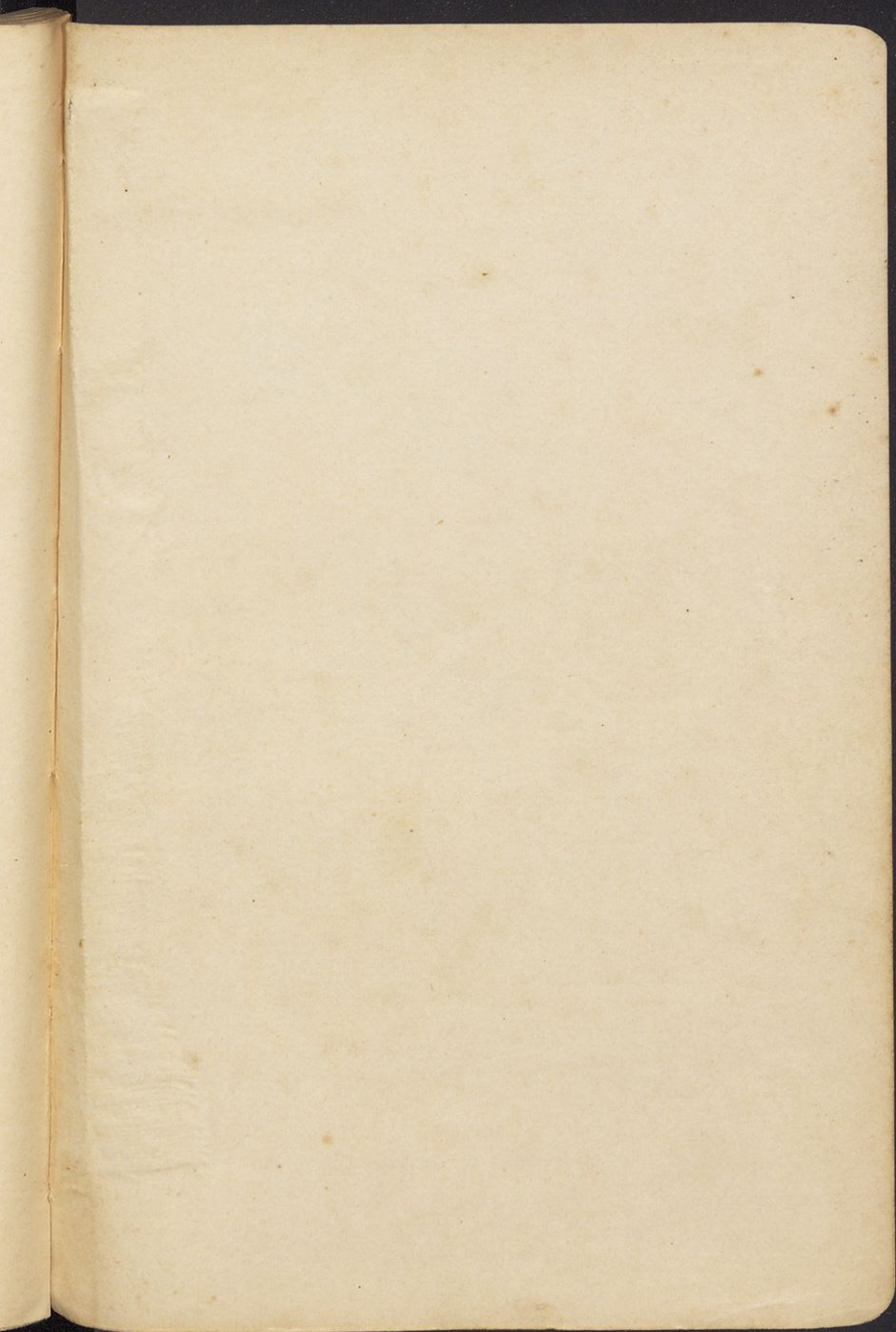
2. Prilastki vedno pojasnjujejo samostalnike.

216. a) Izpiši iz gornjega opisa prilastke! V oklepaj postavi vprašalnico, kateri odgovarjajo!

b) Razčleni in določi gornje stavke na znani način!

217. Izpiši prilastke iz naslednjih stavkov! V oklepaju prideni vprašalnico, kateri odgovarjajo: Teža teles je različna. — Naložen voz nareja v mehki zemlji kolotečine. — Te so znamenje tlaka. — Voda studencev (studenčnica) je čistejša od vode rek (rečnice). — Ko bi le imel kupico vode! — Mlini na sapo se pri nas ne nahajajo; mi imamo mline na vodo in mline na paro. — Listje dreves pada jeseni na rjavo zemljo. — Ta vrt je lepši od našega vrta.

218. Razčleni pesem „Na jezeru“ (3. čit. str. 78.)!

NARODNA IN UNIVERZ. KNJIŽNICA
LJUBLJANA

41535
3 (1905)